

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

OČETOVSKI DOPUST

Tadej Zajec

Ljubljana, junij 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

OČETOVSKI DOPUST

Kandidat: Tadej Zajec
številka indeksa 04032396

Mentor: red. prof. dr. Srečko Devjak

Ljubljana, junij 2009

POVZETEK

Diplomsko delo prikazuje vlogo očeta v družini, ki se v zadnjih letih zelo spreminja in postaja ena izmed aktualnih tem družinske politike. Vsa pozornost, v preteklosti namenjena predvsem materinstvu, se čedalje bolj usmerja na očetovstvo. S tem se tudi vse bolj zavedamo pomembnosti očetove prisotnosti pri skrbi, negi in vzgoji otroka. V prizadevanjih za aktivnejše sodelovanje očetov pri vzgoji otrok vlade številnih držav izvajajo različne programe oziroma ukrepe na področju družinske politike. Vendar pa kljub spremembam v družbenem dojemanju očetovske vloge ter trudu družbenih in drugih akterjev za podporo očetovanju, so možnosti, ki jih nudi aktivno očetovstvo, še premalo izpostavljene. Očetom mora biti dana priložnost, da od rojstva otroka dalje uresničujejo svojo očetovsko funkcijo, saj se s tem spoznavajo z aktivno vlogo pri vzgoji otrok, hkrati pa rušijo predsodke o nepomembnosti njihove vloge. To je proces za vzpostavitev zaupanja pri moških in dosego enakopravnosti na področju starševstva.

Ključne besede: družinska politika, starševstvo, očetovstvo,...

SUMMARY

The thesis presents fathers' role in the family that has met with significant changes over the past few years, becoming one of the most topical subjects in family policy. The attention that used to be drawn solely to motherhood is now directed to fatherhood as well, meaning that we are becoming increasingly aware of the father's presence in child care, nursing and education. In the attempt to promote a more active participation of fathers in child education governments carry out various family policy related programs and measures. In spite of changes in social perception of fathers' role and social support to fatherhood, possibilities of active fatherhood seem to be still under-exploited. Fathers must be given the possibility to perform their parenting function from the child's birth on in order to gain awareness of child care and to overturn prejudice on the insignificance of their role in it. This process aims at raising self-confidence in men as well as in achieving parity in the field of parenting. To my opinion, this process has only just begun.

Key words: family policy, parenting, fatherhood,...

KAZALO

POVZETEK.....	ii
SUMMARY.....	iii
1 UVOD.....	1
2 DRUŽINA.....	3
2.1 POJEM DRUŽINE.....	3
2.2 TRENDI SPREMINJANJA DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA.....	4
2.3 USKLAJEVANJE DRUŽINSKIH IN ZAPOSILITVENIH OBVEZNOSTI.....	8
2.4 DELO, DELITEV DELA V DRUŽINI.....	9
2.5 STARŠEVSTVO.....	12
3 DRUŽINSKA POLITIKA.....	16
3.1 POJEM DRUŽINSKE POLITIKE.....	16
3.2 DRUŽINSKA POLITIKA V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	16
3.3 ZAKON O STARŠEVSKEM VARSTVU IN DRUŽINSKIH PREJEMKIH.....	17
3.4 STARŠEVSKI DOPUSTI.....	19
4 POLOŽAJ OČETOVSTVA V SLOVENIJI.....	21
4.1 OČE V DRUŽINI.....	21
4.2 NEPRENOSLJIVA PRAVICA OČETOV.....	23
4.3 POSTOPEK IZRABE OČETOVSKEGA DOPUSTA IN NADOMESTILA.....	25
4.4 OČETOVSKI DOPUST V PRAKSI.....	25
4.5 MNENJA DRUGIH O KORIŠČENJU OČETOVSKEGA DOPUSTA.....	31
4.6 KORIŠČENJE OČETOVSKEGA DOPUSTA IN AKTIVNOSTI V TEM ČASU.....	32
4.7 DELITEV PRAVICE DO DOPUSTA ZA NEGO IN VARSTVO OTROKA.....	34
5 UREDITEV PRAVICE V EVROPSKI UNIJI.....	37
5.1 PRAVNI RED V EU*.....	37
5.2 EVROPSKE DRŽAVE IN OČETOVSKI DOPUST.....	38
5.2.1 Očetovstvo na Švedskem.....	39
5.2.2 Očetovstvo na Danskem.....	40
5.2.3 Očetovstvo na Norveškem.....	41
5.2.4 Očetovstvo na Finskem.....	41
5.2.5 Očetovstvo v Avstriji.....	41
5.2.6 Očetovstvo v Italiji.....	42
5.2.7 Očetovstvo na Hrvaškem.....	42
6 ZAKLJUČEK.....	43
LITERATURA.....	45
VIRI.....	47
SEZNAM SLIK IN TABEL.....	48
PRILOGE.....	50
Priloga 1: S-1/2 - vloga za uveljavitev očetovskega dopusta.....	51
Priloga 2: S-1 - potrdilo delodajalca o zaposlitvi in podatki o plači oziroma osnovi, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo.....	52
Priloga 3: Obrazec za prijavo.....	50
IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA.....	54

1 UVOD

Različne sociološke analize ugotavljajo, da družine doživljajo pomembne spremembe. Te se zlasti kažejo v družinski pluralizaciji (pluralizacija družinskih oblik in načina življenja). Dokazuje jih tudi statistika: upadanje števila formalnih zakonskih zvez, upadanje rodnosti, povečano število razvez, naraščanje števila enostarševskih družin, ... Pomembno se spreminjajo tudi družinska razmerja in s tem družinske vloge. Najbolj očitno je, da se med slednjimi spreminja trend očetovstva in prakse očetovanja. Ta pojav označimo kot fenomen novega obdobja v družini (Jogan, 2001, str. 183-184).

Oče in njegova vloga v družini se je v zadnjih letih močno spremenila in lahko rečemo, da je očetovstvo postalo osrednja tema v družinski politiki. Velik del pozornosti, ki je bil v preteklosti namenjen materam, je sedaj usmerjen na očeta, s tem pa se vse bolj povečuje zavedanje o pomenu slednjega pri negi in vzgoji otroka.

O fenomenu novega vala govorimo od sedemdesetih let 20. stoletja. V tem obdobju gre predvsem za premik od patriarhalnega družinskega modela, kjer je oče identificiran kot materialni preskrbovalec družine, k aktivnejšemu vključevanju v družinsko življenje, skrb in nego otrok. V osemdesetih letih se je o navedenem pričelo intenzivneje razpravljati in sicer se je raziskovanje usmerilo v proučevanje spreminjanja moškosti in očetovstva. Razprave so se v začetku vrtele okoli dileme, koliko je fenomen očetovstva prisoten, zlasti ob dejstvu, da se delitev dela v družini še ni odlepila od tradicionalnega asimetričnega vzorca. Vendar je v devetdesetih letih postalo jasno, da je fenomen novega očetovstva prisoten (Jogan, 2001, str. 183-184). Kaže se na različnih nivojih: kot proces erozije očetovske avtoritete, vključevanje očetov v vsakodnevno skrb za otroke, delno pa tudi v enakomernejši delitvi dela v sami družini. Spremembe se hitreje odvijajo na simbolni ravni, na oblikovanju subjektivnih stališč, mišljenja, percepciji, kot pa na ravni dejanskega izvajanja. Spreminjanje ideologije očetovstva na sistemski, družbeni ravni in spreminjanje moške identitete na individualni ravni so lastnosti novega očetovstva. Če primerjamo različne generacije, lahko ugotovimo, da se očetje spreminjajo. Današnji so v primerjavi s svojimi očeti aktivnejši, bolj se zavedajo pomembnosti svoje starševske vloge.

V Sloveniji lahko opazujemo promocijo aktivnega očetovstva na različnih ravneh, zlasti je problematika zaznavna v množičnih medijih: svetovni splet, oglaševanje, časopisje ipd. V fazi osnovanja in razširjanja družine se je potrebno pripraviti na rojstvo otroka, obenem pa nastopijo problemi materialne oskrbe družine, vzgojne naloge in problemi delitve dela med partnerjema. Kako se problematika rešuje dandanes in ali lahko ureditev očetovskega dopusta pripomore k rešitvi, je postalo predmet mojega razmišljanja. Odgovore na zastavljena vprašanja sem iskal v domači in tuji literaturi, nekatere koristne informacije pa sem pridobil v času redne zaposlitve kot referent za družinske prejemke na Centru za socialno delo v Ljubljani.

S pričujočo diplomsko nalogo želim opozoriti na nujno potrebno vključevanje moških v aktivno družinsko življenje. V Sloveniji je bilo na področju starševskega

varstva narejenih veliko korakov, ki omogočajo enakovredno delitev starševskih vlog med oba spola. Skušal bom dokazati, da je prevladujoče mišljenje ljudi tisto, ki onemogoča aktivnejše vključevanje očetov v družinske obveznosti, saj poudarja predvsem materinstvo. Vloga očeta pri vzgoji in negi otrok bi morala postati enakovredna in enako pomembna kot materina, predvsem pa samoumevna. Osnovna hipoteza je, da problem aktivnejšega očetovstva ni toliko problem samih moških oziroma njihove pripravljenosti ter sposobnosti za očetovstvo, temveč predvsem kulturnega prepričanja, ki materinstvo še vedno razume kot ekskluzivno.

S pomočjo mednarodne primerjave bom skušal dokazati, da je pri nas aktivnejše očetovstvo še v povojih in je v razkoraku s severnoevropskimi družbami, kar je moja naslednja hipoteza. Premiki, ki se odvijajo na tem področju, so daleč od aktivnega očetovanja ter delitve družinskega dela med partnerjema, oziroma usklajevanja dela in družinskega življenja, ki bi bilo zaželeno. Poznano je, da je delitev še vedno spolno določena in da ženske dejansko opravljajo ogromen del družinskega dela. Očetje se omejujejo le kot pomoč preobremenjenim ženskam. Kljub vsemu pa so se v zadnjih letih tej praksi pridružile nove, navzven obrnjene težnje, ki povečujejo starševsko pozornost do otrok že od njihovega spočetja. Te prakse vključujejo različne aktivnosti: očetovo spremljanje partnerkine nosečnosti, prisotnost pri ultrazvočnih in drugih pregledih, pomoč pri skrbi za dojenčka in pozneje pri igri z otrokom.

Diplomsko delo je razdeljeno na več poglavij. Čeprav je vsako poglavje zaključen del, si vsebinsko sledijo in tvorijo celoto. Na začetku je pozornost osredotočena na družine. Kakšne spremembe doživlja posamezna družina, kako je delo znotraj razdeljeno in kakšno vlogo igra oče v tej primarni instituciji, so moja osrednja vprašanja, na katere skušam odgovoriti v prvem poglavju. Skušal bom prikazati, v kolikšni meri se očetje vključujejo v družinske obveznosti.

Osrednji del diplomskega dela pokriva poglavje o očetovstvu in njegovi prisotnosti v družini. Kako očetje sodelujejo pri porodu ter pri skrbi in negi takoj po rojstvu otroka, kaj pomeni novo očetovstvo, tako pomembno zanj kot za otroka. Nadalje ugotavljam, v kolikšni meri aktualna družinska politika podpira aktivno vključevanje očetov v družinsko življenje oziroma ali se s pomočjo novega zakona v večji meri kot do sedaj omogoča usklajevanje družinskih in zaposlitvenih obveznosti. Z grafom bom prikazal število očetov, ki so izrabili pravico do očetovskega dopusta v prvih letih veljave zakona. Opisal bom tudi spremljajoče težave, s katerimi se srečujejo očetje pri izrabi očetovskega dopusta in v kolikšni meri se odločajo za izrabo dopusta za nego in varstvo otroka.

V nalogi bom nato predstavil ureditve tujih držav s področja očetovskega dopusta, kjer se v glavnem opiram na podatke držav članic Evropske unije. Na ta način bom lahko dodatno preveril ali je varstvo očetovstva pri nas ustrezno urejeno ali ne. Cilj moje naloge je ugotoviti v kolikšni meri institucija očetovskega dopusta, ki jo ocenjujem kot najpomembnejši ukrep varstva očetovstva, pripomore k enakopravni delitvi starševskih vlog.

2 DRUŽINA

2.1 POJEM DRUŽINE

Družina predstavlja okvir uresničevanja starševskih vlog, zato ji posvečam nekaj svoje pozornosti. Kaj sploh je družina? Na zastavljeno vprašanje sem našel različna razmišljanja.

Vzemimo definicijo družine, zapisano v resoluciji o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 40/1993; v nadaljevanju: Resolucija), ki predstavlja temeljni dokument na področju slovenske družinske zakonodaje. Družina predstavlja življenjsko skupnost staršev in otrok. Predstavlja primarni socialni prostor, ki daje optimalne možnosti za emocionalni in socialni razvoj otrok, hkrati pa nosi tudi odgovornost za njihovo blaginjo. Opredelimo jo lahko tudi kot življenjsko skupnost staršev (obeh ali enega) in otrok, ki živijo v istem gospodinjstvu. Starost otrok ni omejena, vendar pa ti tedaj nimajo svoje družine oziroma ne živijo v zunajzakonski skupnosti. Družina sta lahko tudi samo mož in žena oziroma partnerja, ki živita brez otrok v zunajzakonski skupnosti.

Družina je osnovna enota človeške družbe. Je skupnost ljudi, ki jih vežejo sorodstvene vezi. Osnovne funkcije družine so tako biološko-reprodukcijske kot sociološko-kulturne. Družino tradicionalno sestavljata zakonska partnerja in eden ali več otrok. V tem primeru govorimo o nuklearni družini. V današnjem času pa se vse bolj uveljavljajo tudi družine, ki temeljijo na izvenzakonski skupnosti, enostarševske in istospolne družine. V različnih kulturah poznajo različne oblike in velikosti družin. Nekatero so urejene strogo patriarhalno in obsegajo tudi več generacij. Število članov pa lahko doseže tudi število sto in več.

Družina je ena izmed temeljnih oblik življenja ljudi in je osnovna sestavina vsake družbe. V njej se življenje posameznika začne in v družini si posamezniki oblikujemo vrednote, ki jih nato nosimo v sebi celo življenje. Psiholog Janek Musek ugotavlja, da je družina edini možni način življenja in družbene organizacije, ki lahko otrokom, se pravi novi generaciji, omogoči dolgotrajno nego in vzgojo (Musek, 1995, str. 191). Lahko jo opredelimo kot sistem, za katerega so značilna intenzivna notranja dogajanja, hkrati pa je v neprestanem stiku z vsem, kar se dogaja v njenem okolju. Ravno zaradi navedenega je usodno odvisna od socialnih in ekonomskih zakonitosti, saj lahko funkcionira le ob sprotnemu prilagajanju družbenim zahtevam. Med drugim ima družina svojo značilno sestavo in svojo lastno preteklost, ki je na tak ali drugačen način skupna vsem njenim članom – vsaka generacija prenaša stara sporočila in vzorce v novo okolje. Vsi ti vzorci, ki jih pripadniki nove generacije prevzamejo od prednikov, se v njih samih tako močno zasidrajo, da je potrebno precej truda pri preoblikovanju njihovega razmišljanja, mišljenja in delovanja. To se v današnjem času intenzivno kaže pri poskusih spreminjanja očetovske vloge; le-ta je močno zakoreninjena v podobi očeta kot materialnega skrbnika družine.

Pojem družine se ne sme enačiti z ostalimi oblikami vsakdanjega življenja ljudi. Značilnost družine je namreč obstoj otrok in njihova vzgoja. V sociologiji je z družino

označena dvogeneracijska skupnost kot oblika vsakdanjega življenja, v kateri je udeležen vsaj en starš in vsaj en otrok. To, zaradi česar se družina razlikuje od drugih oblik vsakdanjega življenja ljudi, kot so gospodinjstvo ali partnerstvo, je obstoj starševskega razmerja kot socialnega razmerja (Rener, 1993, str. 15). V družini se oblikujejo odnosi, ki niso samo enosmerni, ampak tudi vzajemni in recipročni. Člani so med seboj povezani in soodvisni drug od drugega. Vloga posameznega člana v družini je določena s sociokulturnimi normami na eni strani, na drugi pa vlogo posameznika definirajo same razmere v družini, njeno trenutno razvojno obdobje in dejavniki njegove lastne osebnosti. Članu družine omogočajo, dopuščajo in ga spodbujajo ostali člani s tem, da sami prevzemajo svoje vloge, ki so z njegovo komplementarne. Vloga, ki jo prevzame vsak član družinskega sistema, pomembno vpliva na njegovo doživljanje samega sebe in svoje vrednosti, na gradnjo njegove identitete in osebno rast.

2.2 TRENDI SPREMINJANJA DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA

Pri vlogah, ki ju imata v družini ženska kot mati in moški kot oče, je izjemnega pomena doživljanje sebe kot celostne osebnosti, saj jima omogoča oblikovanje in razvoj lastne identitete. Vendar pa sta se njuni vlogi skozi družbeni razvoj spreminjali v skladu s kulturnimi ideali, pri čemer je bilo očetovstvo podvrženo spremembam v širšem obsegu kot materinstvo. Tu je potrebno poudariti, da je vloga matere v odnosu do otrok resnično ostala več ali manj nespremenjena, vendar pa je bila vloga žensk deležna precejšnjih preobratov izven družinske sfere. Z emancipacijo žensk je prihajalo do velikih sprememb predvsem v odnosu žensk do njihovih partnerjev. Se večji zasuk pa je zaznamoval vstop ženske populacije na trg delovne sile, kar je privedlo do manjše ekonomske odvisnosti žensk ter širitve njihove vloge, ki je v preteklosti obsegala samo materinsko delovanje. Podoba ženske in matere je pridobivala nove razsežnosti, vendar je kljub večji angažiranosti žensk izven družinske sfere domače področje ostajalo pretežno v njihovi domeni. Ravno nasprotno pa je bila vloga moških kot očetov podvržena stalnim spremembam in novim ideološkim podobam. Osredotočena je bila zgolj na njihovo dejavnost materialnih skrbnikov. Skozi kulturne spremembe in družbeni razvoj je pridobivala nove razsežnosti. Zlasti je posebno mesto dobilo čustveno izražanje moških do svojih otrok, kar je bilo v preteklosti neizrazito.

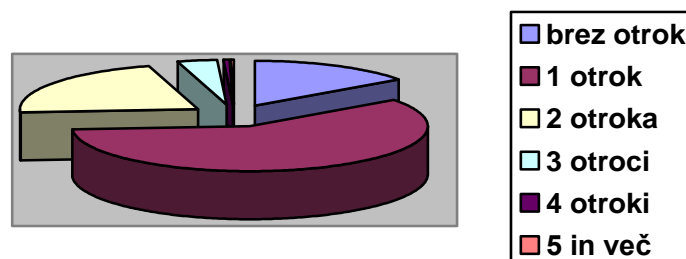
Da je prišlo do sprememb v velikosti in sestavi družin in družinskega življenja, opozarjajo številni družboslovci. Nekateri avtorji zagovarjajo tezo, da je družina kot socialna institucija zapadla v krizo. Tradicionalna jedrna družina, ki je skozi zgodovino prevladovala, po njihovem razpada. Omenjenemu mnenju nasprotuje Alenka Švab, ko navaja, da gre za ideologiziranje nekega družinskega vzorca, posledično stigmatiziranje drugih načinov (družinskega) življenja, za hierarhiziranje družinskih vlog po spolu, ... (Švab, 2001, str. 75). Na mesto, kjer je dolga leta prevladovala nuklearna družina kot edina legitimna in legalna oblika skupnega življenja in spolnih razmerij, se je vrnila vrsta alternativnih družinskih oblik in življenjskih stilov. Spremembe v družini v zadnjih dvajsetih ali tridesetih letih lahko razumemo kot postopno deinstitutionaliziranje družine (Ule in Kuhar, 2003, str. 54). Institucija

družine, ki je nastala s poroko dveh oseb nasprotnega spola, in njunimi otroci ne obstaja več kot edina legitimna oblika.

Teza tega poglavja navaja, da družina ni zašla v krizo, ampak doživlja pluralizacijo, ki je zajela tako oblike kot načine družinskega življenja.

Zadnji popis prebivalstva v Sloveniji leta 2002 kaže, da se število gospodinjstev in družin povečuje, velikost pa zmanjšuje. V obdobju med 1991 in 2002 se je število prebivalcev v Sloveniji povečalo za 2,6 odstotka (50.681 oseb), število gospodinjstev za 8,3 odstotka in družin za 2,2 odstotka. Te spremembe kažejo na zmanjševanje velikosti gospodinjstev in družin. Povprečna velikost gospodinjstev se je zmanjšala predvsem zaradi večjega števila samskih gospodinjstev (kar 27,6 odstotkov več kot leta 1991), povprečna velikost družin pa zaradi zniževanja rodnosti. Leta 2002 je bilo registriranih 555.945 družin, med katerimi največji delež predstavljajo družine z enim otrokom (grafikon 2.2.1), sledijo jim tiste z dvema otrokoma, tretje mesto pa pripada družinam brez otrok¹ (Statistične informacije, 2003).

Grafikon 2.2.1: Družine po številu otrok, ob popisu 2002

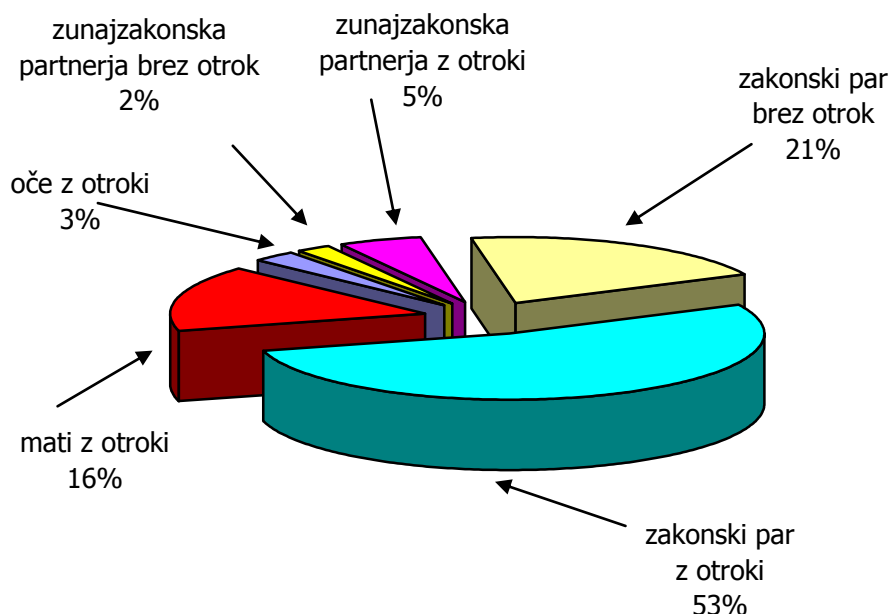
Vir: Statistične informacije št. 92, Statistični urad Republike Slovenije

Formalizirana zakonska zveza izgublja svoj socialni status in pomen (Rener, 1995, str. 20). Še pred nekaj leti je kot oblika družine prevladoval zakonski par z otroki. Ta oblika je predstavljala kar šestdeset odstotkov vseh družin. Delež zakonskih skupnosti se je sedaj nekoliko zmanjšal (za sedem odstotkov), povečalo pa se je število zunajzakonskih parov z otroki, saj jih je več za skoraj 17.000 (glej grafikon 2.2.2).

¹ Par brez otrok je uvrščen med družine zgolj zaradi lažjega prikaza statističnih podatkov zbranih ob popisu leta 2002. V klasifikacijo družine so uvrstili tudi ne/zakonski par brez otrok.

Povprečna starost vstopanja v formalno zakonsko zvezo se v zahodnem svetu vztrajno zvišuje. Zgodil se je *premik od zakona kot institucije k zakonu kot odnosu*, kar kaže na spremembo sestavnega dela kulture. Po eni strani se odpira pravica do prekinitve neuspešnih odnosov, po drugi pa ljudje upajo, da jih bo predhodno skupno življenje bolj pripravilo na morebitni zakon.

Grafikon 2.2.2: Družine po sestavi ob popisu 2002

Vir: Statistične informacije št. 92, Statistični urad Republike Slovenije

Razveza zakonske zveze oziroma ločitev ne predstavlja več dejanja vrednega obsojanja in posledično pripelje do nastanka reorganiziranih družin. Renerjeva jih tolmači kot družine, kjer vsaj eden od partnerjev ponovno vzpostavlja družinsko skupnost (Rener, 1995, str. 21). Še bolj kot reorganizirane družine se pojavlja oziroma se je že uveljavila in postala legitimna institucija enostarševske družine. V Sloveniji danes eden od treh otrok živi v reorganizirani ali enostarševski družini (Rener, 2000, str. 294). Nepopolna družina je dobila manj vrednostno obremenjen pojem imenovan enostarševska. Ko se je ugotovilo, da odstotek enostarševskih družin ni zanemarljiv in da so to skupnosti, ki živijo v zelo slabih finančnih razmerah (samo z enim dohodkom), so jim pri sprejemanju novega zakona dodelili pravico do deset odstotnega zvišanja otroških dodatkov (Družinski prejemki, januar 2002).

Kot pomemben segment pluralizacije naj omenim še odmik od tradicionalnega videnja materinstva kot normativnega, obveznega, družbeno pričakovanega ter časovno reguliranega dejanja. Veča se delež žensk, ki se po lastni volji nikoli ne odločijo za otroke. Vse več je skupnosti brez otrok (v popisu je to kategorija *družine brez otrok*), tudi mladih, v primerjavi s popisom iz leta 1991 kar deset odstotkov več. Kljub temu pa sociologi poudarjajo, da je namesto ideologije obveznega starševstva

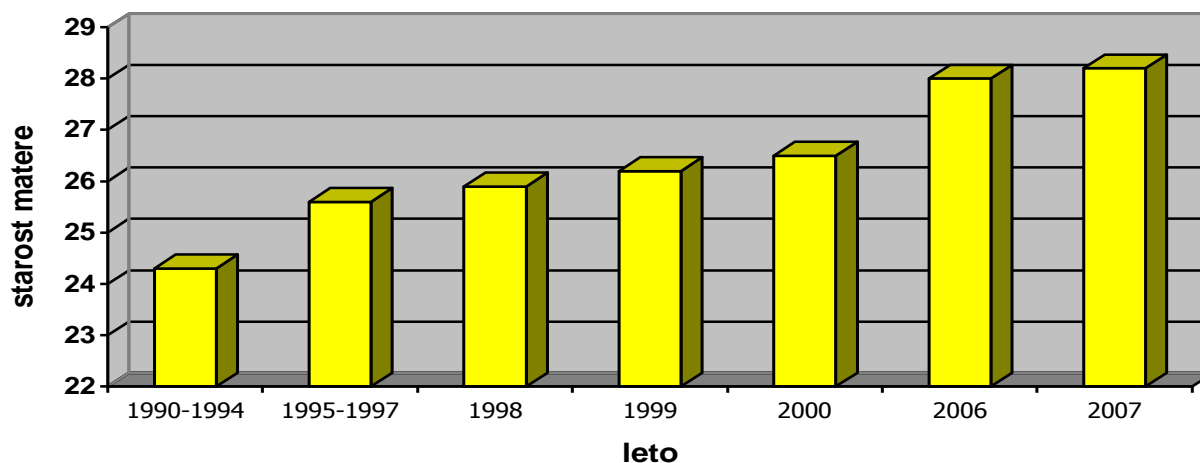
prišla v ospredje ideologija odloženega starševstva. Vse več žensk in moških se namreč odloča za otroke v poznejših letih svojega življenja (Švab, 2002, str. 87).

Tabela 2.2.3.: Povprečna starost matere ob rojstvu 1. otroka (1990-2007)

Leto	Ø 1990-1994	Ø 1995-1997	1998	1999	2000	2006	2007
starost matere v letih	24,3	25,6	25,9	26,2	26,5	28	28,2

Vir: Statistični letopis, Statistični urad RS, Centralni register prebivalstva

Graf 2.2.4: Povprečna starost matere ob rojstvu 1. otroka (1990-2007)

Vir: Statistični letopis, Statistični urad RS, Centralni register prebivalstva

Tabela 2.2.5: Povprečno število živorojenih otrok na žensko v rodni dobi (celotna stopnja rodnosti)

Leto	1980	1991	1997	2002	2003	2006	2007
pop. št. otrok	2,11	1,42	1,25	1,21	1,20	1,31	1,38

Vir: Statistični letopis urad RS; Centralni register prebivalstva

Odlaganje materinstva na kasnejša leta, vsaj do leta 2007, še ni prenehalo (glej grafikon 2.2.4). Ponovno se je zvišala tako povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka kot ob rojstvu vseh otrok, in sicer za 0,2 leta. V letu 2007 so bile matere v povprečju stare 29,9 leta. Ob rojstvu prvega otroka so imele 28,2 leta. To je doslej zabeležena najvišja starost žensk ob rojstvu prvega otroka po drugi svetovni vojni.

Sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja so bile ženske, ki so prvič rodile, v povprečju stare manj kot 23 let. Potem se je povprečna starost pričela zviševati, ker je veliko žensk preložilo rojstvo otroka v kasnejša leta. Ženske so se šolale dlje, povečal se je njihov delež v višjem in visokem izobraževanju in vedno več žensk se je odločalo za izobraževanje. Najbolj rodna skupina v letu 2007 so bile ženske v starosti 28, 29 in 30 let. 1000 žensk te starosti je v povprečju rodilo 119 otrok. Tudi v letu 2006 so največ otrok rodile v tej starosti, vendar so bile vrednosti nižje. Toliko otrok so na primer pred 15 leti rodile matere, ki so bile stare 23 let. Najbolj se je v primerjavi z letom 2006 povišala rodnost med ženskami, stariimi 34 let. Tretjina žensk (3.108), ki so v letu 2007 prvič postale matere, so bile že starejše od 30 let.

2.3 USKLAJEVANJE DRUŽINSKIH IN ZAPOSLOTIVNIH OBVEZNOSTI

Vloga, ki jo ima posameznik v družini, je določena z vlogami ostalih članov družine s tem, da njihove vloge sovpadajo z njegovo. Vlogo vsakega člana družine določajo na eni strani širše sociokulturne norme, na drugi pa razmere v družini (Žmuc-Tomori, 1988, str. 11). S spreminjanjem vloge ženske se posledično spreminja tudi vloga moškega in obratno. Zagovarjam tezo, da je odnos do delitve dela v družini v Sloveniji še vedno v pretežni meri tradicionalen.

Znotraj nuklearne družine je bila delitev starševskih vlog jasna. Mati skrbi za gospodinjstvo in otroka, je režiserka odnosov (ekspresivna vloga), oče pa skrbi za materialne dobrine in vzdržuje zvezo družina - družba (instrumentalna vloga). Družboslovje definira vloge v družini s konceptom iz/vključenosti v družinsko življenje, oziroma po modelu javno/zasebno (Švab, 2001, str. 120).

V preteklosti je bil lik očeta stalno prisoten, tako da pravzaprav ne moremo pričakovati naglih sprememb. Razlikovanje glede na spol je priučeno oziroma vzgojeno in ker se socializacija posameznika začne z rojstvom, imajo družina in odnosi v njej ključni pomen za vzgojo otroka. Dejstvo je, da razlik med moškimi in ženskami ni mogoče zanemariti in je razlikovanje celo neizogibno. Navedenih razlik pa ne smemo ovrednotiti, saj problem nastane, ko je eden od spolov v družbi višje ovrednoten kot drugi. V tem primeru lahko govorimo o spolni diskriminaciji. V ekonomskih, pravnih in družbenih razpravah že dolga leta prevladuje mit o materinstvu, na osnovi katerega so bile pravice in dolžnosti očetov zanemarjene.

Družina naj bi bila celica dejavnosti in odgovornosti matere in očeta v enakem razmerju, vendar temu ni tako, saj je od nekdaj obstajala vidna asimetrija v razporeditvi obveznosti glede na spol. Preveč je prisotna delitev dela na moška in ženska. Na takšno spolno neenako učinkovanje družinskega življenja opozarja tudi Maca Jogan v svoji knjigi Seksizem v vsakdanjem življenju (2001). Ta neenakopravnost se kaže na najrazličnejših področjih medčloveškega delovanja: od trga delovne sile do politične sfere.

Večja avtonomija in ekonomska neodvisnost se je začela pojavljati z zaposlitvijo žensk, kar je imelo za posledico spremenjeno samorazumevanje žensk (Nastran-Ule, 1993, str. 176). Ob visokem deležu polno zaposlenih žensk pomeni

kombinacija službenih in družinskih obveznosti dvojno obremenitev. Za ženske je torej nujno razbremenjevanje v sferi družine, kar pomeni bolj enakomerno razporejanje odgovornosti in delitve dela z moškimi.

Pomemben argument pri prizadevanju za bolj enakomerno delitev odgovornosti v družini glede skrbi za otroke je torej ugotovitev, da je od tega odvisna enakost moških in žensk pri zaposlovanju in udeležnosti v javnem življenju. Ženske zaradi potencialnega materinstva in s tem družinskih obveznosti veljajo na trgu delovne sile za manj zanesljivo delovno silo in tako težje dobijo prvo in redno zaposlitev za nedoločen čas, če že, so zaposlene za določen čas, tako da jih delodajalec lažje odpusti z delovnega mesta v primeru zanositve (Stropnik, 1997, str. 80-89).

Mladi so na deklarativni ravni kar precej naklonjeni enakomerni delitvi dela v družini. Mladi, zajeti v raziskavo *Življenjske in vrednostne orientacije študentske populacije*, zavračajo patriarhalno pojmovanje družine, po katerem oče materialno preživlja družino, mati pa skrbi za gospodinjstvo in otroke (83,7 odstotkov odgovorov) ter se zavzemajo za enakopravno delitev dela v gospodinjstvu (73,6 odstotkov odgovorov) (Rener, 1995, str. 18).

Kakšne so praktične razlike med spoloma v družinsko-gospodinjstvi obremenitvi? Odgovore sem našel v različnih raziskavah. V mednarodni raziskavi Stališča o delu 1997 (SJM 97/3) je npr. na vprašanje kdo opravlja v njihovi družini gospodinjstva in družinska dela, dve tretjini žensk odgovorilo, da v glavnem one, kar sedemdeset odstotkov moških pa je odgovorilo »nekdo drug«. Slednji (to je ženske) pa je večinoma obremenjen tudi takrat, ko so moški prosti, kajti družinsko življenje mora biti zagotovljeno stalno, tudi ob prostih dnevih (Jogan, 2001, str. 187). V Sloveniji je odnos do delitve dela še vedno tradicionalen. Mlajše generacije so manj tradicionalne, vendar v tem pogledu generacijske razlike ne odražajo kakšnih večjih kulturnih sprememb (Zavrl, 2002, str. 161-176).

2.4 DELO, DELITEV DELA V DRUŽINI

Ženske v Sloveniji poleg plačanega dela opravljajo tudi večino družinskega dela, največ časa namenjajo gospodinjstvenemu delu in skrbi za otroke. Ženske so tudi tiste v družini, ki večinoma koristijo odsotnost z dela zaradi nege družinskega člana.

Tradicionalni vzorci skrbi za družino pa se prenašajo tudi sistemsko, saj še vedno prevladuje praksa, da so ob razvezi otroci zaupani v vzgojo in varstvo materam, pri obravnavi in pomoči partnerjema pa manjka celosten pristop, ki vključuje sodelovanje vseh relevantnih institucij ter strokovnjakinj in strokovnjakov. Večja delitev družinskega dela med partnerjema na eni strani pomeni razbremenitev žensk dvojnega bremena profesionalne zaposlitve in skrbi za družino, na drugi pa daje moškim možnost, da se aktivno vključijo v družinsko delo. Zato je pomembno, da so programi in ukrepi oblikovani tako, da zagotavljajo enake možnosti obema staršema in jih spodbujajo k enaki odgovornosti pri skrbi za dom in družino. Posebno pozornost je potrebno namenjati spodbujanju aktivnega očetovstva, ki vključuje tako

koriščenje očetovskega dopusta in delitev dopusta za nego in varstvo otroka med oba starša, kot tudi delitev odsotnosti z dela zaradi nege bolnega otroka.

Pri zagotavljanju odgovornega in kakovostnega starševstva in partnerstva je pomembna tudi izobraževalna, svetovalna in terapevtska podpora partnerjema, ki mora, predvsem pri reševanju konfliktov, vsebovati sodelovanje vseh ustreznih institucij ter v celotni obravnavi zagotavljati enake možnosti žensk in moških.

Normativna prizadevanja v Sloveniji so bila usmerjena predvsem v izobraževanje in zaposlovanje žensk, odnosi med spoloma, spremembe delitve dela in spremembe položaja moških pa dolgo niso bili v središču razprav. Kljub zelo visokemu številu žensk, vključenih na trg dela (večinoma s polnim delovnim časom), ostaja delitev neplačanega dela glede na spol nespremenjena. Rezultati novejših raziskav potrjujejo, da je neplačano gospodinjsko in skrbstveno delo v Sloveniji feminizirano: ženske prevzemajo večino skrbi za otroke in druge odvisne družinske člane in večino gospodinjskega dela. Če upoštevamo tako plačano kot neplačano delo, ugotovimo, da je delovni čas žensk v resnici daljši kot delovni čas moških. Raziskava Statističnega urada RS leta 1996 o porabi časa je pokazala, da ženske v povprečju porabijo za gospodinjsko delo 3 ure in 44 minut na dan, moški pa samo 1 uro in 49 minut. Rezultate ankete, ki je bila opravljena v obdobju od aprila 2000 do marca 2001, kažejo podobno neravnovesje: ženske porabijo v povprečju za gospodinjska opravila in neformalno pomoč drugim po 4 ure in 4 minute na dan, moški pa 2 uri in 23 minut (Vertot, 2008).

Podatki Eurostata kažejo, da ženske v Sloveniji porabijo za gospodinjske obveznosti 4 ure in 57 minut na dan (moški pa 2 uri in 39 minut) in da njihov celotni delovni čas (plačano in neplačano delo) 7,39 ure presega celotni delovni čas moških (6,33 ur) za dobro uro. Ženske v Sloveniji delajo več kot moški in ženske v vseh drugih (9) preučevanih evropskih državah (Belgija, Nemčija, Estonija, Francija, Madžarska, Finska, Švedska, Velika Britanija, Norveška). Tudi razlike glede na spol so v Sloveniji (in Estoniji) najvišje, kar zadeva preučevane države. Ženske v Sloveniji preživijo z otroki, starimi do 6 let (2 uri in 23 minut) več časa v primerjavi z moškimi (56 minut). Zaposlitveni status moških in žensk tega skoraj ne spremeni: zaposlene matere skrbijo za otroke 2 uri in 16 minut, zaposleni očetje pa 55 minut (Vertot, 2008).

Raziskave na podlagi vzorcev zaposlenih staršev so pokazale na obremenitve, specifične glede na spol tako pri formalnem kot neformalnem delu in možne posledice tega za kakovost življenja. Problematična je predvsem nadpovprečna obremenitev z dejavnostmi, ki jih po tradiciji pripisujemo moškim oziroma ženskam.

Opravljanje gospodinjskih del moških je redko in minimalno (Tabela 2.4.1). Moški porabijo za gospodinjska opravila bistveno manj časa kot ženske, in še ta čas porabijo za dela, ki veljajo za »moška opravila« (vzdrževanje avtomobila, drobna popravila v hiši itd.). To so dela, za katera se lahko sami odločijo, kdaj in kako bodo opravljena. Lotevajo se del, ki jih je mogoče označiti kot prostočasna (vrtnarjenje, igra z otroki). Izogibajo se planiranju in imajo raje izvršilno delo, npr. nakupujejo, a želijo imeti listek s seznamom (Reiner, 2000, str. 297). Dolgočasna opravila, kot so

kuhanje, pospravljanje za otroke, pomivanje, fizična nega otrok ipd., ima večina moških za manj pomembna in jih zato zanemarjajo (Coltrane v Zavrl, 1999, str. 66). Pri analizi podatkov je potrebno upoštevati možnost, da so očetje pri odgovarjanju svoj delež družinskih del lahko ocenjevali na osnovi primerjanja z deležem svojih očetov, kar postavi pod vprašaj rezultate raziskav, vendar je tako hipotezo težko preveriti, verjetnost pa ni tako velika, da podatki ne bi bili uporabni. Smiselno se mi zdi izpostaviti omenjeno hipotezo.

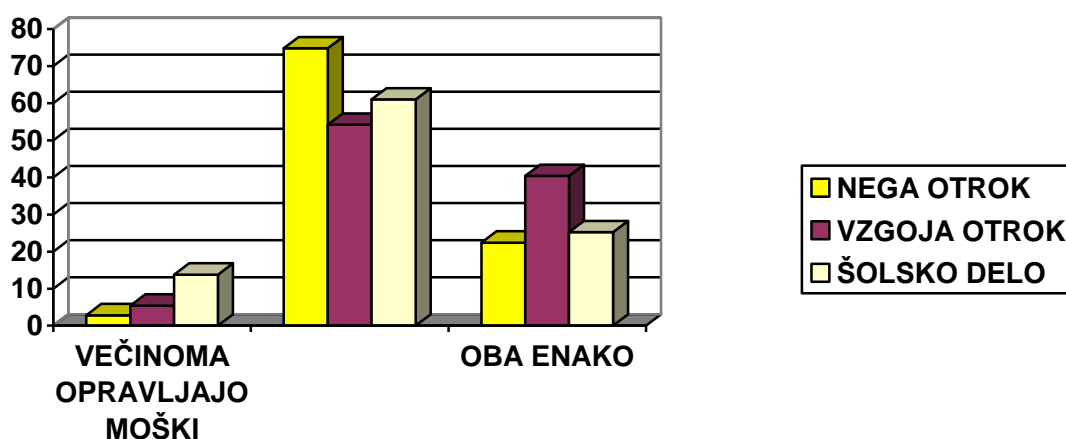
Tabela 2.4.1: Delitev dela med partnerjema

GOSPODINJSKA OPRAVILA	večinoma opravljajo moški (v %)	večinoma opravljajo ženske (v %)	oba enako (v %)
PRANJE	1.8	95.7	2.5
ŠIVANJE, LIKANJE	1.3	97.7	1.0
KUHANJE IN PRIPRAVA HRANE	2.2	90.4	7.3
ČIŠČENJE STANOVANJA	5.6	83.2	11.2
NAKUPI	18.7	64.2	17.1
POMIVANJE POSODE	4.1	89.0	6.9
SKRB ZA DENARNE ZADEVE (varčevanje, plačevanje računov,...)	29.9	34.3	35.8
MANJŠA POPRAVILA	86.4	9.6	4.0
UKVARJANJE Z OTROKI	večinoma opravljajo moški (v %)	večinoma opravljajo ženske (v %)	oba enako (v %)
NEGA OTROK	2.8	74.8	22.4
VZGOJA OTROK	5.4	54.2	40.4
POMOČ PRI ŠOLSKEM DELU	13.8	61.0	25.2

Vir: Černič-Istenič (1995), Spremembe družinskega položaja žensk in upadanje rodnosti v Sloveniji

Grafikon 2.4.2: Ukvarjanje z otroki glede na spol

Vir: Černič-Istenič (1995), Spremembe družinskega položaja žensk in upadanje rodnosti v Sloveniji

Večina moških sodi, da k družini prispevajo največ s prevzemanjem dela skrbi za otroka (Grafikon 2.4.2). Vendar ta delež ni bistveno višji od ostalih gospodinskih opravil, še največ pomoči nudijo pri šolskem delu z otroki. Tam, kjer je oče prevzel svoj delež v delitvi dela z materjo, je torej to najpogosteje pomenilo, da se je on z otroki igral, šel v kino..., vsakdanja rutinska opravila pa so ostala materi. Da se je oče otroku približal skozi te dejavnosti je, nedvomno pomembna sprememba, vendar pa oče in otrok te bližine ne delita z materjo (Čačinovič Vogrinčič, 1980, str. 9-19).

2.5 STARŠEVSTVO

Pojmi kot so starševstvo, materinstvo in očetovstvo so definirani v Slovarju slovenskega knjižnega jezika zelo kratko in jedrnato: starševstvo: dejstvo, da je kdo oče ali mati (1998, str. 1304), materinstvo: dejstvo, da je ženska mati (1998, str. 529) in očetovstvo: dejstvo, da je moški oče (1998, str. 722). Vendar pa je pomembnejša opredelitev, kako te pojme oziroma dejstva definira družba v času in prostoru. Odnos družbe in države do teh pojmov kaže na njeno odprtost/zaprtost do posameznikov in tudi na njen odnos do širših segmentov: cerkve, kulturne tradicije, drugačnosti, spola ...

Da je starševstvo, vsaj po predstavah širše javnosti, v glavnem še vedno domena matere, nam pove dejstvo, da ob ločitvi v skoraj vseh primerih otroka dodelijo materi. Pa ne samo to. Veliko je očetov, katerim bivše partnerice ne pustijo vzdrževati stika z otrokom. Ženska, ki je sama odgovorna za otrokovo vzgojo in mora biti kot mati nenehno na voljo, ostaja sama v otrokovem svetu in plačuje visoko ceno za tako materinstvo. Prikrajšan pa je v največji meri otrok, saj mu dve zreli odrasli osebi lahko ponudita veliko več kot ena. Dva odtisa šele dobro omogočata otroku razbiranje lastne stvarnosti in obvladovanje, ki ga tako zelo podrejen položaj v odnosu do matere izredno otežuje (Čačinovič Vogrinčič, 1993, str. 26). Torej ne gre le za otroka in mater, otroka in očeta ali mater in očeta, temveč za vse tri.

Še posebej rojstvo prvega otroka zahteva mnogo sprememb v družini. Vsi družinski člani morajo prevzeti nove vloge in spremiti stare. Vsak v družini mora prevzeti svoj del odgovornosti. Starševstvo je svojevrstno doživetje, ki prinaša mnoga zadovoljstva, vprašanja, dvome pa tudi krize. Vlogi očeta in matere v družini sta tesno povezani z njunim partnerskim odnosom. Temelji za zdravo starševstvo pa se postavljajo že pri oblikovanju partnerskega odnosa. Roditelj ne vzgaja samo s svojo osebnostjo in s svojim odnosom do otroka, ampak prvenstveno s kvaliteto starševskih odnosov v skupnosti staršev (Brajša, 1987, str. 114). Zato zahtevajo spremembe vlog očeta in matere marsikatero spremembo v odnosu med moškim in žensko.

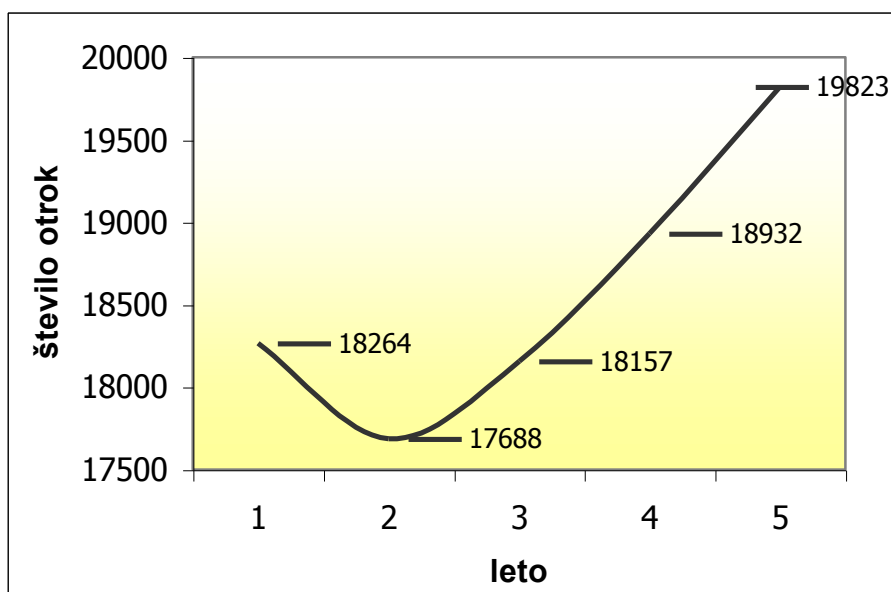
Paru, ki se odloči za skupno življenje, želja po otrocih ni več samoumevna kot je bilo to na primer v preteklosti, ko je bilo starševstvo neposredno povezano z zakonom. Večje število otrok je bila posledica ekonomskih razlogov, saj so jih potrebovali doma kot delovno silo, seveda pa so želeli tudi dediče. Seveda pa je tudi pomanjkanje kontracepcijskih sredstev v preteklosti eden izmed razlogov za visoko rodnost. Industrializacija je konec 20 stoletja povzročila, da se starševstvo počasi ločuje od ekonomije, saj so v ospredje stopili stroški otrok in zmanjšala se je potreba po delovni sili doma. S tem je družina izgubila funkcijo ekonomske enote, znotraj katere se je proizvajalo (Ule in Kuhar, 2003, str. 57-59). Vsi omenjeni dejavniki so vplivali na to, da se je rodnost v Sloveniji v zadnjih dvajsetih letih znižala. Število živorojenih otrok je v prvi polovici prejšnjega desetletja strmo padalo, okoli leta 2000 smo bili priča povečanemu številu rojstva otrok, kar je krivuljo malenkost dvignilo, a ne za dolgo (Tabela 2.5.2, Grafikon 2.5.2).

Tabela 2.5.1: Živorojeni otroci v obdobju od leta 1995 do leta 2007

leto	Ø 1995-1999	Ø 2000-2004	2003	2004	2005	2006	2007
DEČKI	9.416	9.098	8.930	9.101	9.355	9.762	10.152
DEKLICE	8.848	8.590	8.391	8.860	8.802	9.170	9.671
SKUPAJ	18.264	17.688	17.321	17.961	18.157	18.932	19.823

Vir: Statistični letopis 1995 - 2007

Grafikon 2.5.2: živorojeni otroci v obdobju od leta 1995 do leta 2007

Vir: Statistični letopis 1995 - 2007

Tudi zaradi potrošniške družbe, ki v otrocih vidi ogromen potencial za trženje, so se stroški namenjenim otrokom pričeli zviševati. Seznam potreb je dolg: od igrač do počitnic, športa, plesnih in jezikovnih tečajev in ne nazadnje tudi podaljšanega izobraževanja in podaljšane materialne skrbi za otroke (Ule in Kuhar, 2003, str. 58). Čedalje bolj prevladuje fenomen protektivnega otroštva, ki vključuje mnogovrstne aktivnosti in prakse. Te izražajo vedno bolj intenzivno skrb za otroke in njihovo blaginjo, kar zahteva ogromno materialnega vlaganja ter predvsem emotivnega dela z otroki (Švab, 2002, str. 91).

Leta 1998 je Majda Černič-Istenič izvedla analizo na temo odgovornega starševstva. Številne ugotovitve kažejo, da je višja starost ob prvem rojstvu otroka pomembno povezana z višjo kakovostjo življenja: starejši kot so moški ob prevzemanju očetovske vloge in tem boljše življenjske razmere imajo, tem bolj se približujejo zahtevam odgovornega starševstva, kar se kaže predvsem na finančnem področju. Iz navedenega sklepa, da ima odlaganje oblikovanja družine pozitivne učinke tako za starše kot za otroke (Černič-Istenič, 1999, str. 30-32). Ljudje so boljši v vlogi starša, čim bolj so zadovoljni sami s seboj, čim bolj se čutijo izpopolnjene, tem bolj se doživljajo kot ljudje, ki lahko veliko dajo.

Koncept odgovornega starševstva je sinonim za fenomen *Attachment Parenting - Povezano starševstvo*, to je način starševstva, kjer starši otroku namenijo svoj čas, delijo z njim občutja in se z njim pogovarjajo. Gre za stil oziroma način življenja mnogih družin po svetu.

Kljub temu, da je veliko govora o večji poučenosti in osveščenosti sodobnih staršev, se prava podoba o delitvi vlog pri vzgoji otrok zelo počasi spreminja. Na eni strani imamo enakopravnost in enake možnosti, na drugi pa vedno znova opažamo,

da je v čakalnicah otroških dispanzerjev, na roditeljskih sestankih v šoli ali v prodajalnah otroške obutve še vedno precej več mater kakor očetov. Tem dejavnostim se toliko očetov ne izogne zato, ker bi imeli svoje otroke kaj manj radi, kakor jih imajo matere, in tudi ne zato, ker ne bi mogli držati dojenčkov pri cepljenju ali šolarju ne bi znali kupiti čevljev. Prav tako ne mislijo, da imajo njihove žene časa na pretek. Ta njihov odnos in ravnanje sta pač usklajena z njihovim pojmovanjem očetovske vloge in deleža pri vzgoji otrok (Žmuc-Tomori, 1988, str. 60). Skrb za otroke je postala ena izmed osrednjih vidikov pogajanj med očetom in materjo. Za otroka je bolj koristno, če se vlogi očeta in matere pri posameznih dejavnostih prepletata, saj tako delujeta bolj naravno in lahko tudi bolj zabavno. Dejstvo je, da sta za oblikovanje otrokovega odnosa do staršev pomembnejša način in vsebina stikov z otrokom kot pa obseg ukvarjanja z njim.

V sodobnih družbah naj bi se spolno življenje in reprodukcija preložila, dokler ni dosežena izobrazbena, delovna in psiho-socialna zrelost na normativno določeni poti v odraslost (Testa v Černič-Istenič, 1999, str. 31). Posameznik mora v skladu z današnjimi družbenimi normami najprej doseči biološko, socialno in čustveno zrelost, končati šolanje, si najti redno zaposlitev, zbrati dovolj finančnih sredstev za oblikovanje lastnega gospodinjstva in se poročiti ter se šele nato odločiti za starševstvo. Starševstvo za mlade ni več zaveza, usoda, ampak skrbno pretehtana odločitev (Ule in Kuhar, 2003, str. 50).

3 DRUŽINSKA POLITIKA

3.1 POJEM DRUŽINSKE POLITIKE

Avtorji navajajo različne definicije o opredelitvi družinske politike. Ena od njih predstavlja zaokroženo in sistematično izbrano množico ukrepov, ki delujejo v prid predvsem družinam z otroki. Gre za ukrepe kot je zmanjšanje finančnih bremen družinskega proračuna, lažje usklajevanje družinskih obveznosti, reševanje težavnih situacij ipd. Lahko rečemo, da je družinska politika zbir pravnih norm, dejavnosti in ukrepov države, ki želi na ta način ustvariti ugodne razmere za družinsko življenje. Izpostavlja predvsem mlade, ki si želijo ustvariti družino, da lahko ustrezno delujejo in izpolnjujejo družinske in družbene vloge. Ukrepi družinske politike imajo vedno določeno denarno vrednost, sem štejemo denarne in nedenarne oblike pomoči, kot so oprema za novorojenca, otroški dodatki, zdravstveno varstvo otrok in mater itd. Družinska politika nudi tudi možnost usklajevanja profesionalnih in družinskih obveznosti, kar pomeni, da nudi podporo staršem, ki želijo ostati doma z otroki, fleksibilno politiko zaposlovanja, dostopen sistem predšolske vzgoje ter primerno dolg in plačan starševski dopust (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 30. 4. 2009).

Družinska politika deluje na zelo širokem in pomembnem področju, zato je v sami implementaciji precej razlik med posameznimi državami. Kakšna je politika v državi, je odvisno od različnih dejavnikov, kot so stopnja ekonomske razvitosti, socialne razmere, trenutno gospodarsko stanje, naklonjenost vladajoče politične struje družinskim tematikam itd.

3.2 DRUŽINSKA POLITIKA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Vodenje in izvajanje družinske politike je v Sloveniji zastavljeno resorsko, pri čemer Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike kot plansko-strateški dokument določa smeri razvoja posameznih delov družinske politike, ki so v pristojnosti različnih ministrstev. Resolucija je bila sprejeta junija leta 1993 in vsebuje temeljna načela, cilje in ukrepe družinske politike v Sloveniji. Slednja temeljijo na splošnih vrednotah kot so varnost, svoboda, solidarnost, blaginja in enakost. Skupen cilj je izboljšati pogoje za nastanek in varnost družine ter njen razvoj. Gre za ukrepe, ki pokrivajo štiri področja: ekonomsko-fiskalno, družbene službe in druge dejavnosti, delo, zaposlitev in zaposlovanje ter področje stanovanjskega gospodarstva. Resolucija se udejanja preko zakonov in ostalih pravnih aktov v Republiki Sloveniji. Najpomembnejši zakon, s katerim se uresničujejo pravice s področja družinskega varstva, je Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 97/2001), ki je v veljavi od 1. 1. 2002.

Pod družinsko politiko torej razumemo celoto socialnih, ekonomskih, pravnih, pedagoških, zdravstvenih in drugih ukrepov, ki jih država izvaja za večjo kakovost življenja družin in posameznih družinskih članov. Politika v Republiki Sloveniji temelji na vključevanju celotne populacije oziroma poudarja usmerjenost k vsem družinam.

Temelji na upoštevanju pluralnosti družinskih oblik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo; na spoštovanju avtonomnosti družine in individualnosti njenih posameznih članov; na zaščiti otrokovih pravic v družini in družbi ter dajanju prednostnega mesta kakovosti življenja otrok, na zagotavljanju enakih možnosti obeh spolov; na vzpostavljanju raznovrstnih oblik storitev in na omogočanju, da družine izbirajo med različnimi možnostmi; na delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok; na dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in stanjih; na celostnem, integralnem pristopu (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 30. 4. 2009).

Področje družine na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve skrbi za oblikovanje in izvajanje tistega dela družinske politike, ki se nanaša na zakonsko zvezo, na razmerja med starši in otroki, na posvojitve, rejništvo in skrbništvo (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih), na področje starševskega varstva in družinskih prejemkov (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih). Leta 2002 je začel veljati tudi Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti, s katerim je sistemsko urejeno izvajanje rejniške dejavnosti.

Temeljno podlago za delo področja predstavljajo poleg že omenjenih zakonov tudi mednarodni dokumenti, in sicer Konvencija OZN o otrokovih pravicah, Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic, Konvencija OZN o izterjavi preživninskih zahtevkov v tujini in Konvencija o varstvu otrok in sodelovanje pri meddržavnih posvojitvah. Poleg izvajanja navedenih zakonov ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve tudi pripravlja podzakonske akte in je drugostopenjski pritožbeni organ v zadevah, izdanih na podlagi teh zakonov.

V demografskem pogledu je Slovenija zelo podobna ostalim državam Evropske unije, kar se tiče zaposlenosti žensk pa je na višji ravni, zlasti če upoštevamo, da gre pretežno za zaposlitev s polnim delovnim časom, medtem ko drugod po Evropi ženske delajo pogosto s krajšim delovnim časom. Tudi pri očetih gre v večini primerov za zaposlitev za polni delovni čas, to pomeni, da starši težko izpolnjujejo vse zahteve in naloge v sferi družine. Prav zato je potrebno omogočiti staršem usklajevanje svojih poklicnih, družinskih in drugih obveznosti, ter jim zagotoviti primerno družbeno vrednotenje starševstva. Tudi pri nas je viden napredek na področju družinske politike, ta se kaže na področju očetovstva, saj država izvaja ukrepe za spodbujanje aktivne vloge očetov pri negi in skrbi za otroke.

3.3 ZAKON O STARŠEVSKEM VARSTVU IN DRUŽINSKIH PREJEMKIH

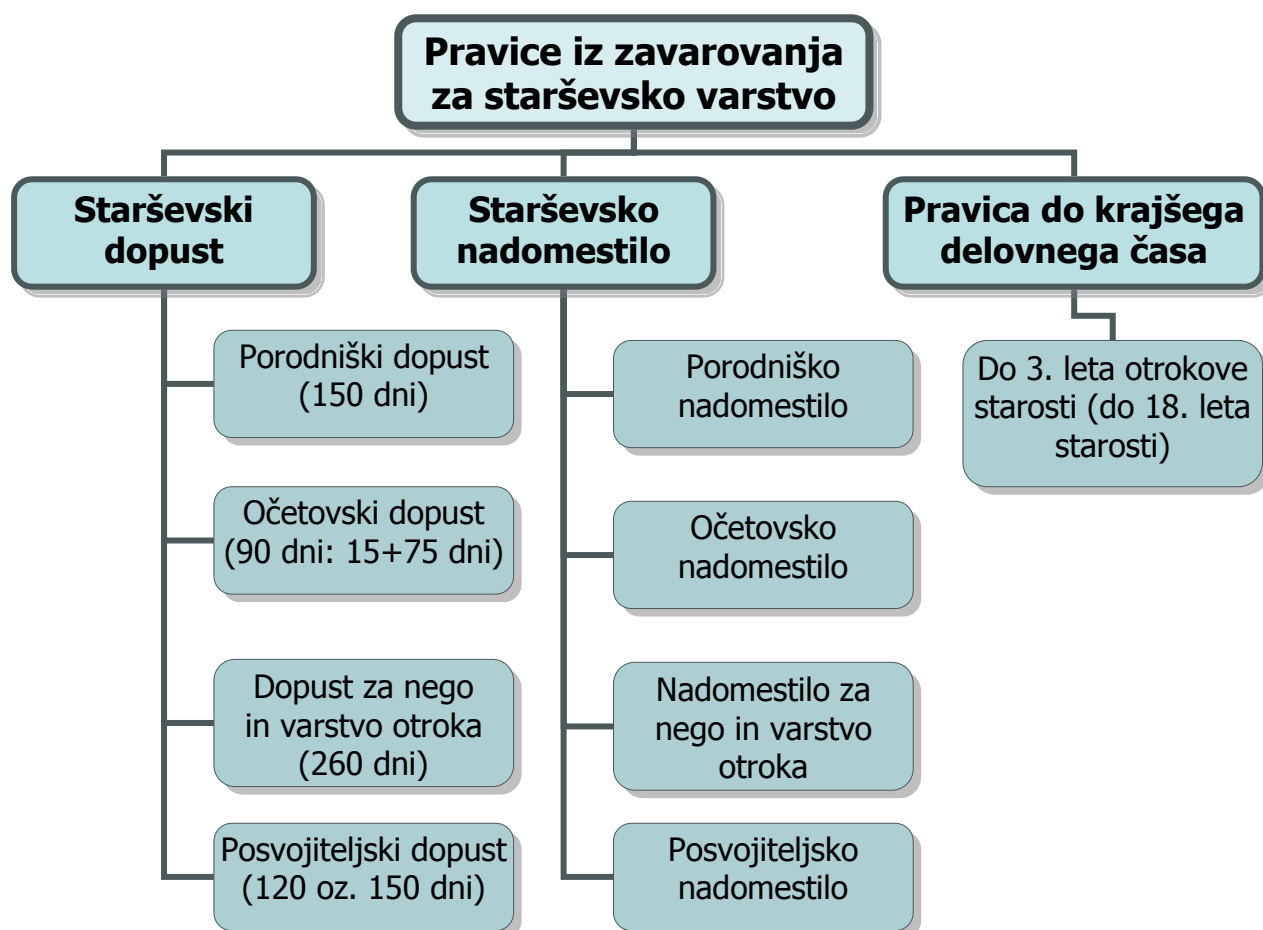
Obvezno zdravstveno zavarovanje zaposlenih je podlaga oz. osnova za pravice staršev v zvezi z rojstvom otroka. Tako kot v večini evropskih držav je tudi v naši kot pogoj za upravičenost določeno minimalno trajanje zavarovanja. Prispevke plačujejo tako zaposleni kot tudi delodajalci.

Do sprejetja novega zakona sta pravice staršev in denarna nadomestila za čas porodniškega in starševskega dopusta urejala dva zakona, in sicer Zakon o družinskih prejemkih in Zakon o delovnih razmerjih. To je bil sistem, po katerem je bilo varstvo materinstva in očetovstva del varstva pri delu, pravica do porodniškega ali

starševskega dopusta pa je bila pravica iz dela. Z novim zakonom se ta pravica uvaja kot ugodnost pod določenimi (finančnimi) pogoji kot ukrep družinske politike. Našteto v osnovi pomeni, da poleg zaposlenih lahko uveljavljajo določene pravice tudi nezaposleni ter študentje.

ZSDP je bil sprejet novembra 2001, veljati pa je začel 1. januarja 2002 in ureja dve glavni področji: pravice iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in pravice do družinskih prejemkov (glej graf 3.3.1.) Pravice po tem zakonu ureja eden od staršev, če zakon ne določa drugače. Pravice so vezane na otroke in prenehajo s smrtjo otroka. Sredstva za izvajanje tega zakona se zagotavljajo v proračunu Republike Slovenije. Zakon vsebuje 128 členov in je razdeljen na tri dele. Prvi del ureja sistem zavarovanja za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, drugi del se osredotoča na pravice do družinskih prejemkov (otroški dodatek, pomoč ob rojstvu otroka...), tretji pa ureja izplačevanje nadomestil in denarnih prejemkov ter kazenske določbe (Zakon, 2001, str. 9345-9359).

Graf 3.3.1: Zavarovanje za starševsko varstvo v Sloveniji

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 30. 4. 2009

Za starševsko varstvo (kamor spada očetovski dopust) se torej plačuje prispevek zavarovanca in prispevek delodajalca. Le-ti sodijo v sklop prispevkov za

socialno varnost, kamor se uvrščajo še prispevki za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, prispevki za obvezno zdravstveno zavarovanje in prispevki za zavarovanje za primer brezposelnosti. Z zavarovanjem se zavarovancem po načelih vzajemnosti in solidarnosti zagotavljajo pravice, vezane na starševske obveznosti. Starševski dopust je pravica do odsotnosti z dela zaradi poroda oziroma nege in varstva otroka tiste osebe, ki otroka dejansko neguje in varuje. Vrste starševskega dopusta so porodniški dopust, očetovski dopust, dopust za nego in varstvo otroka ter posvojiteljski dopust.

Upravičenci so:

- zaposleni na območju RS,
- izvoljeni ali imenovani nosilci javne ali druge funkcije v organih zakonodajne, izvršilne ali sodne oblasti v RS, če za to prejemajo plačo,
- tujci, ki so na območju RS zaposleni pri mednarodnih organizacijah in ustanovah,
- samozaposleni,
- kmetje,
- vrhunski športniki in šahisti,
- brezposelne osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo od Zavoda RS za zaposlovanje,
- osebe, ki so na prestajanju kazni,
- osebe, ki prejemajo nadomestilo med začasno zadržanostjo od dela od Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije po predpisih, ki urejajo zdravstveno zavarovanje in
- osebe, ki prejemajo starševsko nadomestilo po tem zakonu (Zavarovanje za starševsko varstvo, 2002).

Varstvo materinstva je v Sloveniji relativno dobro urejeno; mame imajo na razpolago 105 dni porodniškega dopusta in nadaljnjih 260 dni dopusta za nego in varstvo otroka, in pri obeh pravicah sto odstotno nadomestilo plače. Po koncu dopusta za nego in varstvo otroka lahko v dogovoru z delodajalcem koristijo pravico do krajšega delovnega časa zaradi nege in varstva otroka do tretjega leta otrokove starosti (Zavarovanje za starševsko varstvo, 2002).

3.4 STARŠEVSKI DOPUSTI

Kot sem že omenil, so bili starševski dopusti v Sloveniji ustrezno urejeni z zakonodajo pred obdobjem prehoda v 80-ih in 90-ih letih 20. stoletja. V obdobju prehoda v nov politični in ekonomski sistem se ureditev na tem področju ni poslabšala, ampak je bilo z novo zakonodajo dodatno spodbujeno enakopravnejše sodelovanje obeh staršev v skrbi za otroke. ZSDP določa pravice staršev do različnih oblik starševskih dopustov in nadomestil med dopusti. Zakon določa štiri vrste starševskih dopustov: porodniški dopust, očetovski dopust, dopust za nego in varstvo otroka in posvojiteljski dopust. Omenjeni starševski dopusti so financirani v okviru sistema socialnega varstva kot sto odstotno nadomestilo plače (glej tabelo 3.4.1).

Porodniški dopust traja 105 dni, uporablja ga mati in samo v izjemnih primerih oče otroka. Mati mora dopust koristiti 28 ali največ 45 dni pred predvidenim

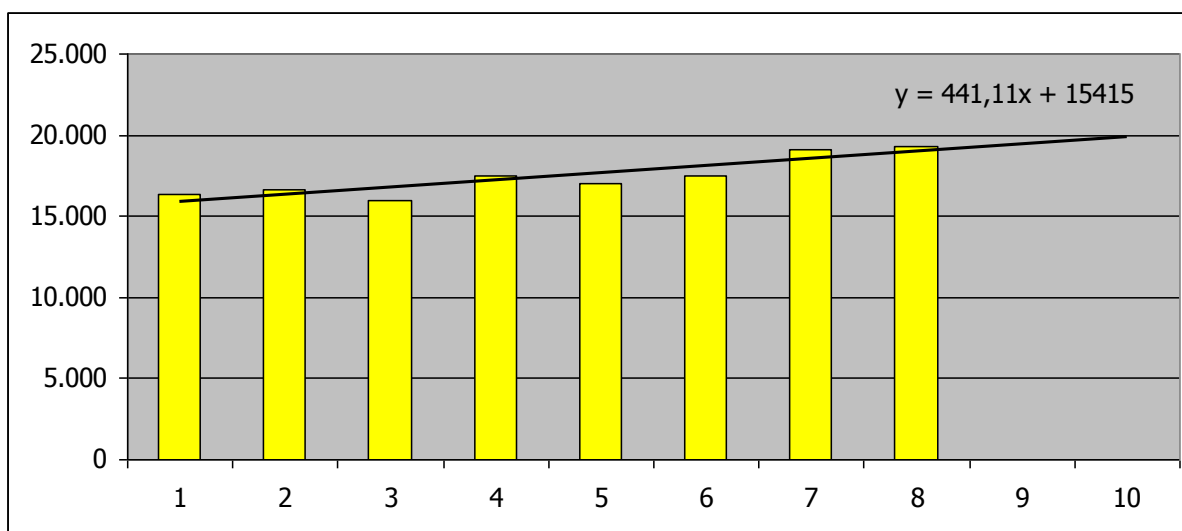
datumom poroda. Očetovski dopust je neprenosljiva pravica očeta - traja 90 dni: 15 dni mora oče izkoristiti v času porodniškega dopusta matere, preostale dneve pa do otrokovega 8. leta starosti. Po izteku porodniškega dopusta se starša dogovorita o načinu porabe 260 dni dopusta za nego in varstvo otroka (ta se v nekaterih primerih lahko tudi podaljša, npr. rojstvo dvojčkov ali več otrok, zdravstveno stanje otroka, ki zahteva posebno nego). Posvojiteljski dopust traja 150 dni (za otroka starega od 1. – 4. leta) ali 120 dni (za otroka starega od 4.-10. leta). Starš, ki skrbi in varuje otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, ima pravico do skrajšanega delovnega časa. Zakon o delovnih razmerjih ščiti starše na starševskih dopustih in določa, da med dopustom ne smejo biti odpuščeni (vir: ZSDP).

Tabela 3.4.1: Upravičenci oziroma prejemniki starševskih nadomestil², Slovenija, 2000 - 2007

leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Povprečno mesečno št. upravičencev	16.343	16.617	15.944	17.443	16.972	17.534	19.084	19.260

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 5.5.2009

Graf 3.4.2: Trend naraščanja števila upravičencev do starševskega nadomestila

Vir: lastni izračun

Trend letnega naraščanja povprečnega mesečnega števila upravičencev starševskih nadomestil je v obdobju 2000 do 2007 znašal 441,1 upravičencev, kar kaže funkcija trenda: $y = 441,1 x + 15415$.

² Starševska nadomestila so: porodniško nadomestilo, očetovsko nadomestilo, nadomestilo za nego in varstvo otroka ter posvojiteljsko nadomestilo.

4 POLOŽAJ OČETOVSTVA V SLOVENIJI

4.1 OČE V DRUŽINI

Zelo pomembna družbena ureditev v zgodovini človeštva je dobila ime po očetu. Beseda pater v latinščini pomeni oče. Iz patra pa se je kasneje razvil patriarhat, kar pomeni oblast očeta. V patriarhatu je oče predstavljal absolutno oblast nad otroki, ženo in ostalimi družinskimi člani, bil je avtoritativni vodja in vzgojitelj. Prevladujoče značilnosti modernega očetovstva so tako bile avtoriteta, disciplina ter vloga očeta kot materialnega preskrbovalca družine. Nadalje lahko ugotovimo, da je očetovstvo v preteklosti doživljalo velike spremembe, kar kaže na odmik od patriarhata. Njegova identiteta se v 19. stoletju spremeni in sicer se prične vezati na javno življenje, na aktivnosti v javnosti (Švab, 2001, str. 120).

Pavao Brajša takole predstavi razmere doma: Ona nas je negovala, vzgajala in z zaušnicami kaznovala za drobne vsakdanje prekrške, on pa je nastopal le včasih in sicer s strogimi, racionalno utemeljenimi navodili po vzorcu predavanja in pridiga, z iztepačem po goli zadnjici je kaznoval težje prekrške. Čeprav je bila mama tista, ki je gospodinjala, vzgajala otroke in jih negovala, je bil oče deležen velikega spoštovanja, ali bolje strahospoštovanja (Brajša, 1987, str. 67).

Omenjeni družbeni odnosi, kjer je bila skrb za otroke in njihovo vzgojo predvsem domena matere, so vir mnogih predsodkov. Slednji, ki je v današnjem času še vedno v ospredju na vseh ravneh družbenega življenja pri obeh spolih je, da otrok potrebuje očeta manj kakor mamo. Mit o materinstvu kot o nenadomestljivi, ključni vlogi za obstoj družine, ruši vse možnosti za enakovredno vrednotenje moških v družinskem življenju. Če hoče moški stopiti v očetovsko vlogo, mora predvsem ženski del družbe, torej mati, opustiti sliko o tem, da je vsa družina odvisna od nje ali nasprotno. Predstave, ki jih ima mati v sebi o odnosu očeta do otroka, pomembno vplivajo na uveljavitev moškega kot očeta. Mati je tista, ki mora očetu dovoliti enakovredno mesto ob otroku, kot ga ima sama. Če se starša dopolnjujeta v svojih vlogah, se v očeh otroka poveča občutek varnosti in gotovosti o primernosti in vpletenosti obeh staršev v njegovo vzgojo (Brajša, 1987, str. 111-116).

Avtoritativno očetovstvo s poudarkom na ukazih, učenjem moralnih principov in norm, so nadomestili drugi ideali. Vsaj na ideološki ravni se pojavljajo ideali skrbi in ljubezni (Bjornberg v Zavrl, 1999, str. 106). Lahko rečemo, da danes velja za odsotnega tisti oče, ki je po tradicionalnem modelu očetovstva veljal za dobrega. Za odsotnega pa se šteje tudi oče, kateri dobro zasluži, ga ni nikoli doma ter ni vključen v vzgojo otrok. Pri odsotnosti iz družinskega življenja je pomembno ločiti fizično odsotnost in popolno izključenost iz družine, kar je pogosta napaka pri analiziranju prisotnosti očeta v preteklosti (Švab, 2001, str. 120).

Pojem "prisotnost očeta v družini" se skozi čas zelo spreminja. Avtor Pleck loči štiri obdobja oziroma kulture v pojmovanju očetovstva (Pleck v Švab, 2001, str. 121):

1. oče kot avtoritativen moralni in verski pedagog (18. in zgodnje 19.st.);
2. oče kot distancirani preskrbovalec družine (druga polovica 19.st. in sredina 20.st.);
3. oče kot vzor za ponotranjenje spolne vloge (1940 – 1965);
4. novi oče, ki neguje in skrbi za otroke in je hkrati zaposlen (1960 – danes).

Kaj skuša avtor s to delitvijo dokazati? Prikazati skuša, da je bil oče v vseh obdobjih na tak ali drugačen način prisoten v družini. V prvih treh obdobjih je definicija očeta prikazana z avtoriteto in zavezanostjo k materialni preskrbi, v četrtem obdobju pa se očeta v družini prikaže kot osebo, ki neguje in skrbi za otroke.

Skozi obdobja torej oče izgublja družinsko patriarhalno avtoriteto, za kar je Alenka Švab navedla več razlogov. Ekonomska neodvisnost žensk se kaže zlasti z visoko udeležbo na trgu delovne sile. Prav tako spremembe doživlja družinsko življenje, tako na področju družinskih vlog kot same percepcije družine. Upad avtoritete je viden na vseh družbenih ravneh (Švab, 2001, str. 124-125). Trend spreminjanja očetove vloge se ne kaže samo prek zmanjšanja avtoritete in kontrole, temveč tudi z izgubo številnih privilegijev in monopolov (Bjornberg, 1992, str. 133-139).

Očetovstvo je v zahodnih družbah status in ne aktivnost, ki bi bila primerljiva z materinstvom. Na status se veže materialna preskrba družine, glavna skrb za večino neplačanega dela pa je pripisana materi (Bernardes, 2001, str. 170). Pomembna značilnost novega očetovstva predstavlja tudi vrzel med (ideološkimi) zahtevami po vpletenosti očeta v skrb in vzgojo otrok in pomanjkanjem znanja in praks za takšno vpletenost (Švab, 2000, str. 249).

Očetovstvo doživlja preobrat in vstopa v neko novo obdobje in čeprav Švabova navaja, da novega očetovstva ni mogoče enotno interpretirati, se moja obravnava lahko primerja z idejami tistih sociologov, za katere je skupni pojem novega očetovstva večja vpletenost očetov v vzgojo otrok. Maca Jogan novo očetovstvo definira kot celoto tistih vlog (in delovanj), s katerimi se moški kot oče neposredno vključuje v vsa dela (od gospodinjanskega, negovalnega, vzgojnega in emocionalnega), ki so nujna sestavina družinskega življenja (Jogan, 2001, str. 183-184).

Modernost je legitimizirala samo eno podobo moškosti in očetovstva, postmodernost pa je uvedla pluralizacijo moškosti in očetovskih podob. Medtem ko je bil moderni obrazec očetovstva njegova prisotnost, pride v postmoderni do bistvene novosti, ki je družbeno legitimna, to je neprisotnost očeta. Ta je najbolj opazna v velikem deležu enostarševskih družin, povečini žensk z otroki (Švab, 2001, str. 124). Tu se pojavi vprašanje, kako je lahko enostarševska družina matere z otroki deležna tako visokega odobravanja, če se na drugi strani pojavlja visoka zaskrbljenost glede očetove nevpletenosti v vzgojo otrok. Gabi Čačinovič Vogrinčič poudarja, da odsotnost očeta sili mater v usodno odvisnost od otroka (Čačinovič- Vogrinčič, 1993, str. 27). Razlogi se lahko skrivajo tudi v neprimerni vpletenosti očeta v vzgojo, izogib stresnim situacijam, v katerih bi se lahko znašel otrok zaradi konfliktov med starši, ki bi mu lahko škodili bolj, kot mu koristi fizična prisotnost očeta. Možen razlog je tudi

dejstvo, da je neprisotnost očeta postala družbeno sprejemljiva. Ali pa je žal še vedno prisoten mit o materinstvu, ki opravičuje nastalo situacijo z mislijo, da je pač naravno, da je otrok ob materi, ki sama najboljše ve, kaj je dobro za njenega otroka.

Izoblikovanje identitete očeta je odvisno predvsem od izkušenj iz lastnega otroštva in posameznikove osebnosti, na drugi strani pa od kulture, v kateri moški živi, od pričakovanj, spoznanj in običajev iz okolja. Ulla Bjornberg (Bjornberg, 1992, str. 83) meni, da so sodobni očetje deležni večjega družbenega pritiska v zvezi s tem, da morajo biti bolj vpleteni v nego in vzgojo otrok kot njihovi predhodniki. V preteklosti moškim ni bilo dano izražati pripadnost domu, še posebej v javnosti, saj so prevladovali drugačni družbeni ideali očetovstva.

Sama razlika med pripravljenostjo za enakopravno sodelovanje in dejansko enakopravnostjo pa je kljub vsemu zelo velika in je ne smemo zanemarjati. Čeprav si očetove vpletenosti v družinskem življenju močno želimo, bomo morali pogledati resnici v oči. Raziskave kažejo, da je očetov prispevek k družinskim opravilom skorajda zanemarljiv, vsekakor pa ne zadovoljiv. Matere so še vedno tiste, ki doma opravijo levji delež. Premiki v očetovstvu, oziroma atributi novega očetovstva se bolj kot v realno participacijo v alokaciji družinskih obveznosti, usmerjajo v spreminjanje ideologije na sistemski ravni in v spreminjanje moške identitete na individualni ravni.

4.2 NEPRENOSLJIVA PRAVICA OČETOV

Neprenosljiva pravica je očetovski dopust. Lahko rečemo, da je očetovski dopust ključnega pomena na področju družine in pomeni velik korak naprej k urejanju zadev na področju starševstva. V mlade družine očetovski dopust prinaša ogromno sprememb. Te se kažejo v načinu razmišljanja predvsem moških. Namen očetovskega dopusta predstavlja vzpodbujanje enakopravnih vlog matere in očeta pri negi, vzgoji in varstvu otrok (Zavarovanje za starševsko varstvo, 2002). Neposredno po otrokovem rojstvu delitev odgovornosti in skrb za otroka pozitivno vpliva na skrb in odgovornost v kasnejših letih. Obenem pa vpliva tudi na socializacijo otrok in preprečuje prevlado matere.

V 13. členu Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih je določeno, da je očetovski dopust ena izmed vrst starševskega dopusta in je kot tak določen v koledarskih dnevih za polno odsotnost z dela. Starši oziroma druge osebe imajo po 14. členu pravico do starševskega dopusta, če so zavarovanci za starševsko varstvo in so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo (Zakon, 2001, str. 9345-9359).

Oče ima pravico do očetovskega dopusta in sicer v trajanju devetdeset dni. Ta pravica je neprenosljiva (23. člen zakona). Najmanj petnajst dni dopusta v obliki polne odsotnosti z dela mora oče izrabiti v času porodniškega dopusta matere. Preostali dopust v trajanju petinsedemdeset dni pa lahko oče izkoristi kadarkoli do osmega leta starosti otroka, vendar mora o tem pravočasno obvestiti svojega delodajalca in pristojni center za socialno delo.

Na tem mestu so se pri obravnavi predloga zakona pojavile zavore s strani nekaterih poslancev. Predlagali so, naj bo meja do otrokovega tretjega leta starosti, da starši ne bi izkoriščali dopusta v poznejših obdobjih otrokove starosti za druge namene, kot so gradnja hiše, opravljanje kmečkih opravil itd. Ministrstvo je na to odgovorilo, da ker oče dobiva denarno nadomestilo samo petnajst dni, bi to pomenilo, da ga silijo h koriščenju tudi neplačanega dela dopusta in bi bila taka rešitev lahko za marsikoga huda državna prisila. Tako se je predlog obdržal na osmih letih (Zakon, 2001, str. 9345-9359).

Zakon obravnava tudi primere, ko očetu ne pripada pravica do očetovskega dopusta. Če oče sam koristi porodniški dopust, potem nima pravice do očetovskega (25. člen zakona). Pravica do očetovskega dopusta mu prav tako ne pripada, če mati rodi mrtvega otroka, če so očetu prepovedani stiki z otrokom, ali če otrok živi pri materi oziroma pri drugi osebi ter oče ne varuje in ne neguje otroka (Zakon, 2001, str. 9345-9359).

Očetovski dopust je možno koristiti v strnjenem nizu ali po dnevih. To pomeni, da lahko oče namesto devetdeset koledarskih dni dopusta koristi triinšestdeset delovnih dni, za petnajst koledarskih dni pa mu pripada enajst delovnih dni plačanega dopusta, ki jih lahko koristi v strnjenem nizu ali po dnevih (a najkasneje do 77. dneva starosti otroka, torej dokler traja porodniški dopust matere) (Zavarovanje za starševsko varstvo, 2002).

Kdor koristi pravico do starševskega dopusta, ima tudi pravico do denarnega nadomestila za ta čas in pri očetih je to očetovsko nadomestilo. Vendar tu obstaja razlika v primerjavi s porodniškim dopustom, kjer je materam zagotovljeno sto odstotno nadomestilo za celoten čas dopusta, očetom pa pripada sto odstotno nadomestilo le za petnajst dni dopusta, medtem ko za preostalih petinsedemdeset dni država zagotavlja le plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače. Zelo pomemben je tudi podatek, da osnova za očetovsko nadomestilo ne more biti višja od dvainpolkratnika povprečne mesečne plače v RS. Na drugi strani pa pri izračunu za porodniško nadomestilo za 105 dni ne obstajajo nobene omejitve navzgor (omejitve se upoštevajo le pri dopustu za nego in varstvo otroka, torej za nadaljnjih 260 dni) (Zavarovanje za starševsko varstvo, 2002).

Očetovski dopust je bil predvsem zaradi finančnih težav uveden postopoma in sicer: s 1. januarjem 2003 so očetje pridobili pravico do petnajstih dni dopusta s polnim nadomestilom plače in plačilom prispevkov, leto kasneje še pravico do dodatnih trideset dni samo s plačanimi prispevki, leta 2005 pa pravico do celotnega očetovskega dopusta, kar pomeni devetdeset dni.

Urad za enake možnosti Vlade RS meni, da je potrebno javnost seznaniti z različnimi možnostmi koriščenja očetovskega in starševskega dopusta, saj tako starši kot delodajalci ne poznajo vseh pravic in jih zato tudi ne izkoristijo. S strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je bila januarja 2002 izdana brošura z naslovom *Zavarovanje za starševsko varstvo*, v kateri so navedene bistvene pravice, ki se po novem zakonu lahko uveljavljajo.

4.3 POSTOPEK IZRABE OČETOVskega DOPUSTA IN NADOMESTILA

Za odločanje o pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo so pristojni centri za socialno delo. Le-te je minister za delo, družino in socialne zadeve pooblastil konec leta 2001. Očetje lahko pravico do očetovskega dopusta uveljavljajo že šestdeset dni pred predvidenim datumom poroda na podlagi potrdila ginekologa, nujno pa se morajo zglasiti na centru za socialno delo najkasneje trideset dni pred predvidenim datumom nastopa očetovskega dopusta. To lahko storijo pri centru, ki je krajevno pristojen glede na materino stalno prebivališče (ali začasno, v kolikor nima stalnega prebivališča v RS). Natančnejši postopek za uveljavitev pravice do očetovskega dopusta in nadomestila določa Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo.

Pravica do očetovskega dopusta se lahko dodeli le na zahtevo ali prošnjo stranke, t.j. očeta otroka. Ta mora izpolniti obrazca: S-1/2 – vloga za uveljavitev očetovskega dopusta (priloga 1), S-1 - potrdilo delodajalca o zaposlitvi in podatki o plači oziroma osnovi, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo (priloga 2) ter (v kolikor z materjo otroka ni poročen) priložiti dokazilo o očetovstvu. To je lahko izpisek iz rojstne matične knjige za otroka (katerega dostavi naknadno), začasni zapisnik o priznanju očetovstva, javna listina ali celo oporoka.

Delodajalci so v skladu s tem zakonom dolžni staršem omogočiti lažje usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti, kar pomeni zagotoviti odsotnost z dela zaradi izrabe starševskega dopusta. Delavec mora delodajalca obvestiti o nameri izrabe starševskega dopusta trideset dni pred predvidenim nastopom dopusta (Zakon, 2001, str. 9345-9359).

Na osnovi zbranih dokumentov center za socialno delo izda odločbo, ki je lahko negativna ali pozitivna, odvisno od tega, ali je bilo prošnji stranke ugodeno ali je bila zavrnjena. Negativno odločbo center izda v naslednjih primerih:

- če oče v postavljenem roku ne predloži manjkajoče dokumentacije,
- če ni zavarovanec za starševsko varstvo,
- če je vložil vlogo po tem, ko je mati že izrabila porodniški dopust,
- če je sam koristil porodniški dopust,
- če je otrok umrl,
- če mu je bila odvzeta roditeljska pravica,
- če ne varuje otroka.

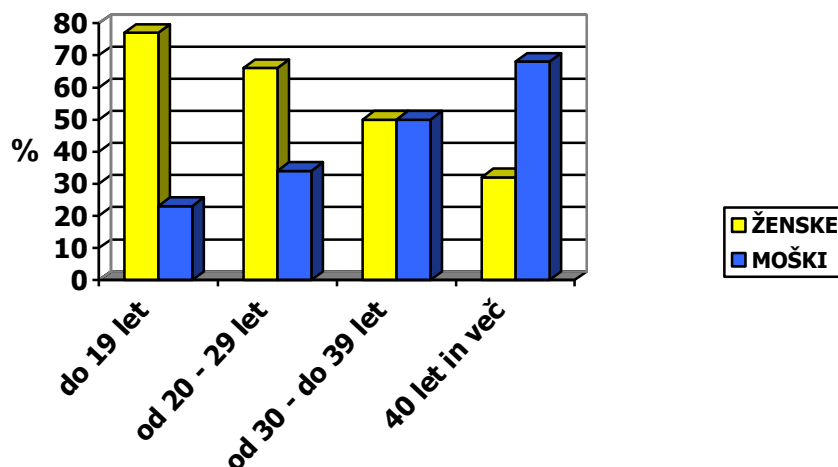
4.4 OČETOVSKI DOPUST V PRAKSI

Na tem mestu bom predstavil konkretne statistične podatke o koriščenju pravic vezanih na starševstvo oz. očetovstvo. Pomembno dejstvo, ki ga je prineslo 21. stoletje je, da se starševstvo odlaga na kasnejša leta. Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka se že par let zvišuje. V letu 2007 se je tudi povišala, in sicer za 0,2 leta. V letu 2007 so bile matere v povprečju stare 29,9 leta. Ob rojstvu prvega otroka so imele v povprečju 28,2 leta. To je doslej najvišja starost žensk ob rojstvu prvega otroka po drugi svetovni vojni. Posledično se povišuje tudi povprečna starost

očetov, tako je bila v letu 2007 povprečna starost očeta ob rojstvu otroka kar 32,7 let. Oče je tako v povprečju 2,8 leta starejši od matere. Največ očetov ob rojstvu prvega otroka je bilo starih od 30 do 34 let, vsak deseti pa je bil ob rojstvu otroka že starejši od 40 let. Zelo mladi očetje so redkost; mlajših od 25 let je bilo le 7 odstotkov. Tudi med ženskami je bilo najstnic, ki so rodile, zelo malo, med moškimi pa je bilo najstnikov, ki so postali očetje, le 0,4 odstotke. Očetov, mlajših od 25 let, je bilo le 5 odstotkov (Statistični urad RS, 6.5.2009).

Zelo zanimive so ugotovitve raziskave, opravljene v letu 2005, z naslovom *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: Vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje*. Skozi anketni vprašalnik so skušali ugotoviti, kakšna je aktivnost očetov v času nosečnosti. Ugotovili so, da so očetje najpogosteje na lastno željo v večini primerov aktivno sodelovali pri dejavnostih, povezanih s pričakovanim rojstvom otroka. Pri pripravi prostora za otroka je na lastno željo sodelovalo kar 90 odstotkov očetov, prav tako jih je skoraj 90 odstotkov sodelovalo pri nakupih opreme za novorojenčka, 70 odstotkov očetov se je udeležilo ultrazvočnih preiskav na lastno željo. Tečajev za bodoče starše se je skupaj udeležilo 77 odstotkov anketiranih očetov, od tega kar 69 odstotkov na lastno željo (graf 4.4.1). Tisti očetje, ki se tečaja niso udeležili, so kot najpogostejši razlog navedli pomanjkanje priložnosti za obiskovanje tečaja kljub prisotni želji ali pa se jim enostavno ni zdelo potrebno (Zaključno poročilo urada za enake možnosti, 6.5.2009).

Graf 4.4.1: Odstotek tečajnikov v šolah za starše za področje Slovenije v letu 2007

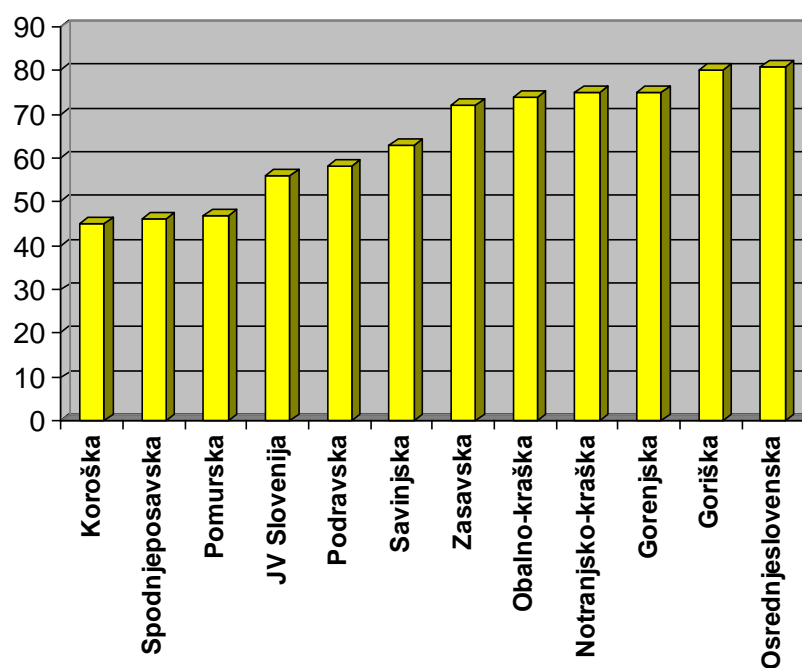
Vir: Inštitut za varovanje zdravja, 6.5.2009

Nadalje je anketa pokazala, da je obisk tečajev za bodoče starše značilno povezan s stopnjo izobrazbe očeta. Pogosteje se tečajev na lastno željo udeležujejo bolj izobraženi očetje in obratno. Podatki o izobrazbi očetov kažejo, da sta dve tretjini očetov končali eno od šol za pridobitev srednje izobrazbe. Nekaj manj kot 15 odstotkov očetov je končalo osnovno šolo, 16 odstotkov pa višjo ali visoko šolo. Med

slednjimi jih je 0,8 odstotkov pridobilo naziv magister, 0,5 odstotkov očetov pa naziv doktor znanosti (Zaključno poročilo urada za enake možnosti, 6.5.2009).

Vedno več očetov se odloči, da bodo navzoči tudi pri porodu svojih otrok (Graf 4.4.2). Navzočnost očeta pri porodu je ponavadi zelo koristna. S svojo prisotnostjo daje partnerki večji občutek varnosti. Delež takih očetov se je po podatkih Inštituta za varovanje zdravja povečal z 9,2 v letu 1991 na 68,3 odstotkov v letu 2005 (Statistični urad RS, 6.5.2009).

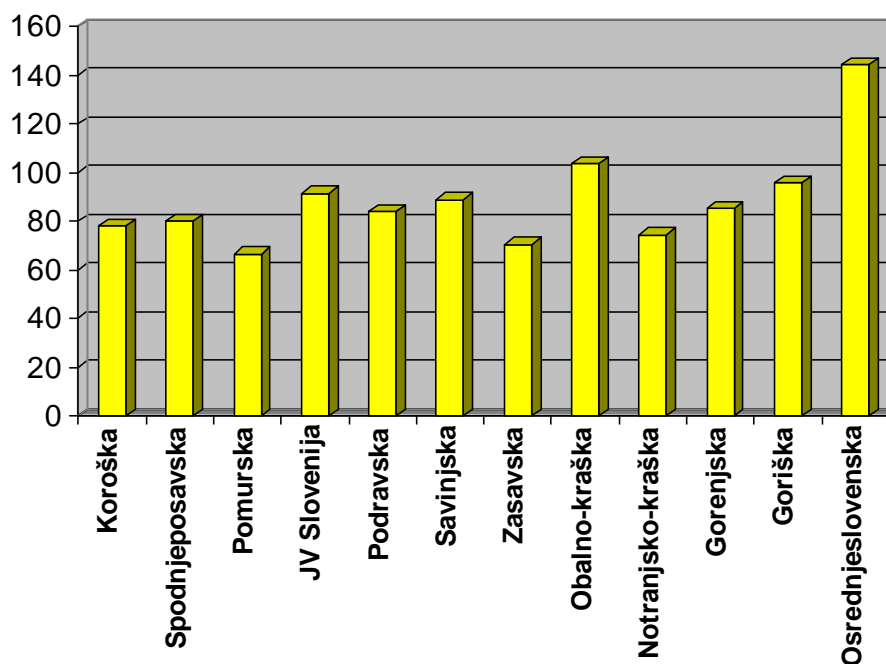
Graf 4.4.2: Navzočnost očetov pri porodu (delež), statistične regije, 2005

Vir: Statistični urad RS, 6.5.2009

Graf 4.4.3: Regionalni bruto domači proizvod na prebivalca, Slovenija 2005

Vir: Statistični urad RS, 7.5.2009

V zadnjih letih je udeležba očetov pri porodu skokovito narasla. V letu 1991 je bilo takih, ki so bili partnerki pripravljene stati ob strani pri samem porodu manj kot deset odstotkov, medtem ko je dobro desetletje kasneje skoraj vsak drugi oče v Sloveniji bil asistent ob porodni postelji. Vendar obstajajo glede na navzočnost očeta ob porodu med regijami Slovenije razlike (glej graf 4.4.3). Od desetih mam, ki imajo prebivališče v osrednjeslovenski in goriški regiji, le dve rodita brez navzočnosti otrokovega očeta. Pri porodih mam, ki imajo prebivališče v koroški, pomurski ali spodnjeposavski regiji, pa oče ni navzoč pri polovici porodov. Ruralno okolje velja za bolj nabito s tradicijo in konzervativnimi pogledi, kar kaže stanje v porodnišnicah, kjer rojevajo v glavnem ženske s podeželja (Murska Sobota, Slovenj Gradec, Ptuj). Odstotek le-teh je opazno večji (ponekod tudi do dvajset odstotkov) v urbanih naseljih, večjih mestih kot so Ljubljana, Kranj, Koper,...

Tu se lahko soočimo z dejstvom, da predstavlja nizka stopnja urbanosti kot tudi izobrazba očetov pomemben dejavnik, ki vpliva na oblikovanje stališč ljudi. Leta 2005 se je BDP na prebivalca gibal od 67 odstotkov slovenskega poprečja v pomurski regiji do 144 odstotkov v osrednjeslovenski regiji. Samo dve regiji sta po ustvarjenem BDP na prebivalca nad slovenskim povprečjem (osrednjeslovenska in obalno-kraška), ostalih deset pa pod povprečjem. To je mogoče pripisati velikim razlikam v velikosti regij, predvsem ima osrednjeslovenska regija velik delež (36 odstotkov) v celotnem slovenskem BDP (Statistični urad RS, 7.5.2009).

Pri samem podatku o deležu očetov, ki so koristili 15 dnevni očetovski dopust, je potrebno upoštevati, da vsi očetje niso upravičeni do očetovskega dopusta. Do dopusta so upravičeni samo tisti očetje, ki so zavarovanci za starševsko varstvo po ZSDP. Poleg tega ne smemo pozabiti na trend enostarševskih družin, ki jih povečini sestavljajo matere z otroki. Prvo leto, ko je bilo mogoče koristiti pravico, jo je izkoristilo kar 63 odstotkov vseh očetov. V povprečju so ti očetje koristili 8 delovnih dni dopusta. Vsako naslednje leto je pomenilo dvig zanimanja za novo pravico, kar je tudi razvidno iz zbranih statističnih podatkov. Približno za 5 odstotkov vsako leto naraste število očetov, ki koristijo 15 dnevni očetovski dopust (Tabela 4.4.4). To ocenjujem kot zelo uspešno sprejeto noviteto in če se bo trend nadaljeval, se lahko zgodi, da bomo imeli zelo kmalu 100 odstotno koriščenje pravice. Iz trenda letnega naraščanja števila koriščenja očetovskega dopusta (do 15 dni) razberemo, da se število koristnikov dopusta povečuje letno za preko 994,3, kar prikazuje funkcija trenda:

$$y = 994,3x + 9875,4 \text{ (Graf 4.4.5).}$$

Nadalje sem trend koriščenja očetovskega dopusta primerjal s trendom števila rojstev in ugotovil, da število koristnikov očetovskega dopusta raste hitreje kot trend števila rojstev. Kaže, da lahko v prihodnjih 7 letih pričakujemo, da bo večina očetov koristila očetovski dopust (Graf 4.4.6).

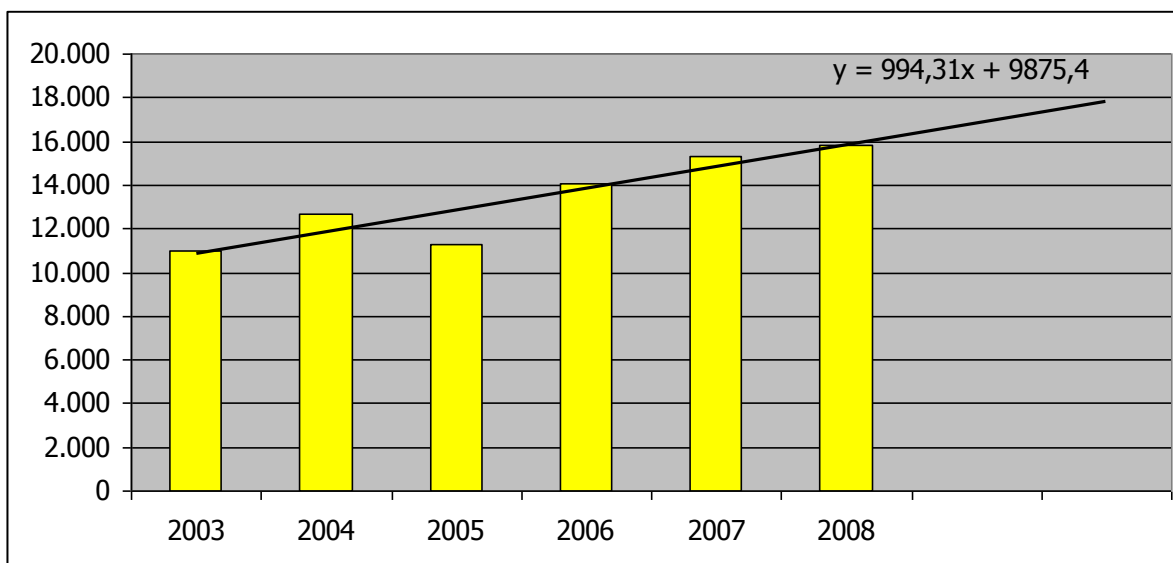
Trenda hitre rasti pa si ne upam napovedati pri drugem delu očetovskega dopusta in sicer neplačanem delu. Razlike v številu očetov, ki koristijo plačani in neplačani del dopusta so pričakovane, saj gre za izpad dohodka, ki si ga mlade družine v današnjem času težko privoščijo. Z letom 2004 je bilo očetom na voljo 30 dni neplačanega dopusta, kar je izkoristilo okoli 1560 očetov; to predstavlja 12 odstotkov vseh očetov, ki so koristili plačani del dopusta. Očetje seveda to pravico izkoristijo do osmega leta otrokove starosti, zato lahko pričakujemo, da se bo delež očetov še zvišal. Zaradi izpada dohodka v primeru koriščenja neplačanega dopusta pa je bolj verjetno, da se očetje poslužujejo drugih oblik odsotnosti z dela, bodisi rednega dopusta, bolniških odsotnosti ipd.

Tabela 4.4.4: Prikaz koriščenja očetovskega dopusta

Leto	Število očetov	
	Očetovski dopust do 15 dni	Očetovski dopust več kot 15 dni
2003	10.971 (63%)	/
2004	12.667 (70,5%)	1.560
2005	11.308	/
2006	14.098 (74,5%)	1.441
2007	15.289	1.943
2008	15.800	2.352

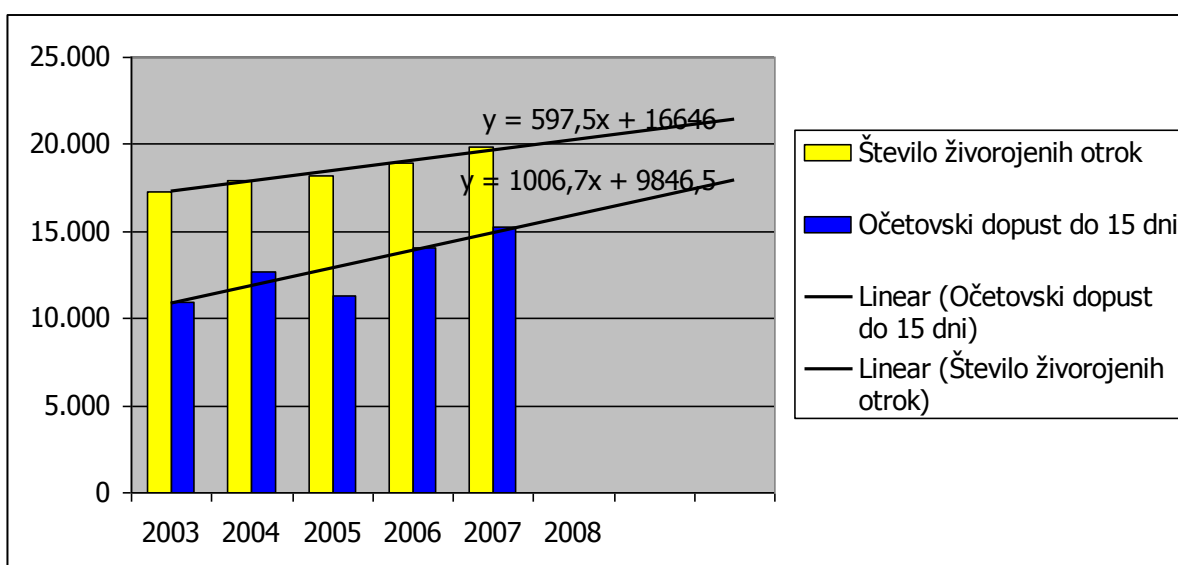
Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 7.5.2009

Graf 4.4.5.: Trend naraščanja števila očetovskega dopusta

Vir: lastni izračun

Graf 4.4.6.: Trend števila koriščenja očetovskega dopusta in trend števila rojstev

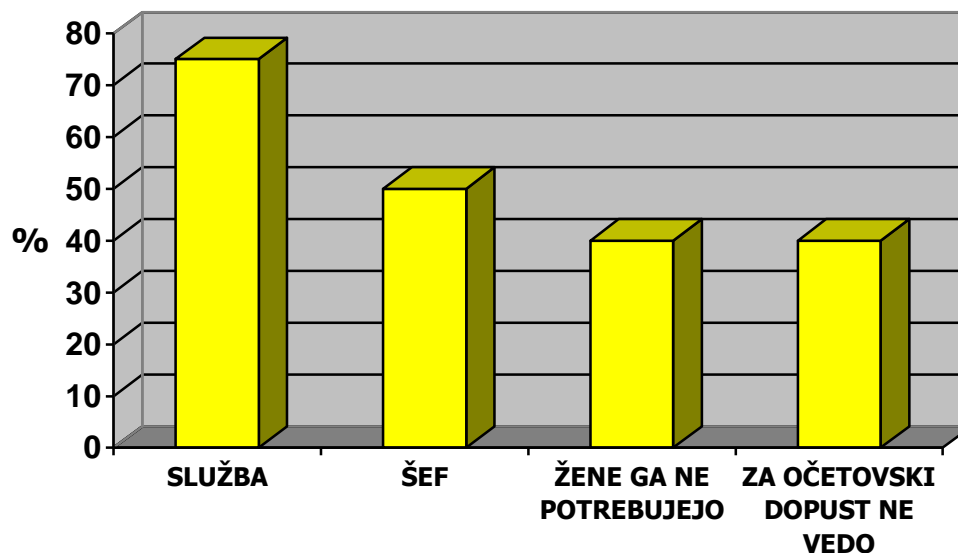
Vir: lastni izračun

V raziskavi urada za enake možnosti so skozi anketo preverili, kateri so dejavniki koriščenja očetovskega dopusta in prišli do naslednjih ugotovitev (Graf: 4.4.7). Glavni razlogi, zakaj nekateri očetje ne izkoristijo pravice do očetovskega dopusta, so:

- ker imajo službo, ki jim tega ne dopušča (75 odstotkov anketiranih);
- ker jim šef ne dovoli oziroma ima pripombe (50 odstotkov anketiranih);

- ker ga ne potrebujejo oziroma ženi pomagajo drugi (40 odstotkov anketiranih);
- ker ne vedo zanj (40 odstotkov anketiranih).

Graf 4.4.7: Razlogi za nekoriščenje očetovskega dopusta

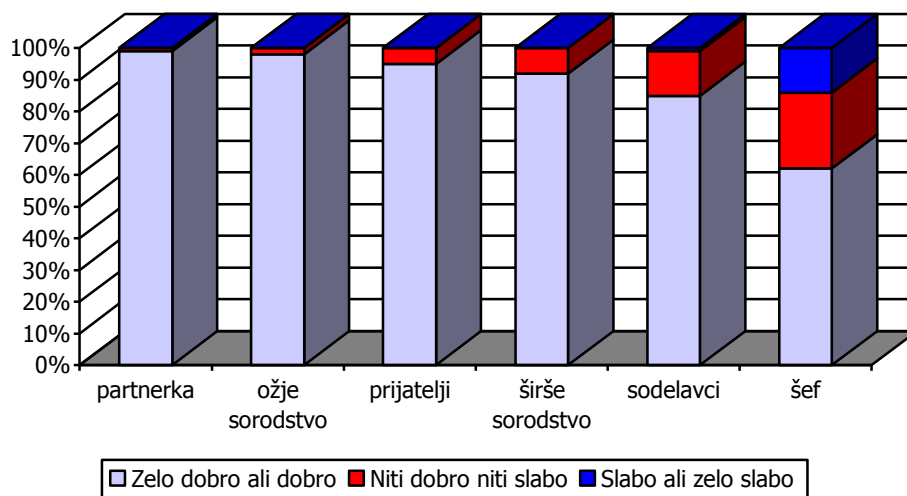
Vir: Raziskava urada za enake možnosti, 6.5.2009

Glavna zaviralna dejavnika sta torej vezana na zaposlitev oziroma na trg dela, bodisi zahteva delodajalca po prisotnosti, dosegljivosti, stalnega razpolaganja z zaposlenim delavcem. Tretji dejavnik govori o tem, kakšen je vpliv socialne mreže na potrebo po koriščenju očetovskega dopusta. Kar dve petini anketiranih meni, da ni potrebe po koriščenju očetovskega dopusta, če ženi oziroma partnerki pomagajo drugi. Četrty dejavnik, ki govori o informiranosti o očetovskem dopustu, pa je moč pripisati dejstvu, da je anketa opravljena dve leti po začetku možnosti uveljavitve pravice. Drugi razlogi za nekoriščenje pravice so se navezovali predvsem na finančni vidik koriščenja (Raziskava urada za enake možnosti, 6.5.2009).

4.5 MNENJA DRUGIH O KORISČENJU OČETOVskega DOPUSTA

Zelo zanimive so ugotovitve, kakšen je odnos okolice do vprašanja koriščenja očetovskega dopusta. Zopet se bom oprl na raziskavo Urada za enake možnosti, ki je pokazala, da so s koriščenjem očetovskega dopusta najbolj zadovoljne partnerke anketiranih (Graf 4.5.1). Le-te so skoraj v vseh primerih zelo dobro ali dobro sprejele partnerjevo odločitev o koriščenju dopusta. Pozitivnemu mnenju o očetovskem dopustu se pridružuje tudi ožje sorodstvo in prijatelji. Prav tako je čutiti pozitiven odnos znotraj širšega sorodstva in pri sodelavcih. Vendar pa je slednjim ocena zelo dobro že manj pogosta, ko govorimo o dejstvu koriščenja očetovskega dopusta.

Graf 4.5.1: Odnos bližnjih do odločitev za koriščenje očetovskega dopusta

Vir: Raziskava urada za enake možnosti, 6.5.2009

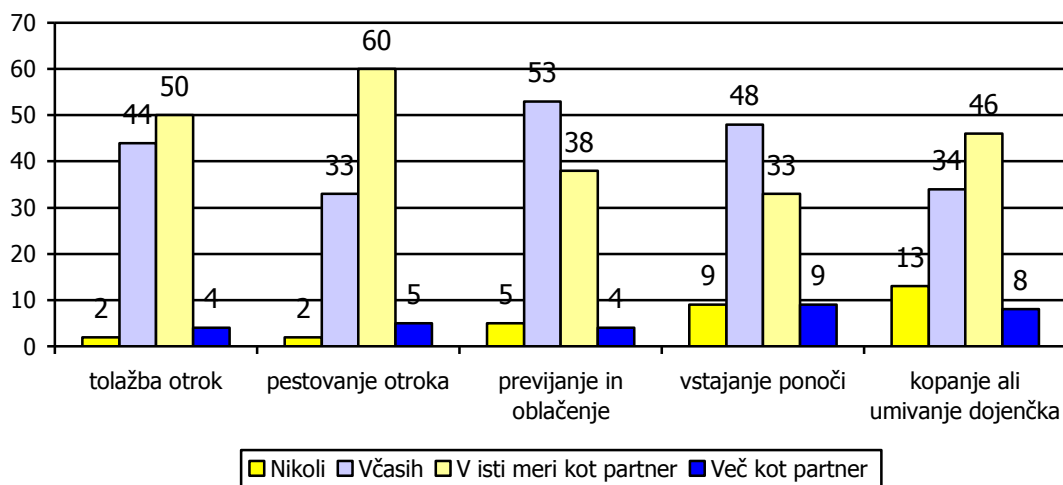
Odločitve za koriščenje očetovskega dopusta so se najmanj zdele sprejemljive šefom. Vendar pa je kljub temu kar dve tretjini šefov odločitev sprejelo zelo dobro ali dobro (zelo dobro ali dobro skupaj 62 odstotkov). Niti dobro niti slabo pa je odločitev sprejela četrtnina šefov, 14 odstotkov pa slabo oziroma zelo slabo.

Stališča delodajalca do vprašanja očetovskega dopusta so ena od ovir pri koriščenju omenjene pravice. Očetovski dopust je zakonsko določena pravica očetov, pri kateri ni potrebno soglasje delodajalca, tako da načeloma delodajalčevo mnenje ne bi smelo biti ovira za koriščenje dopusta. A kljub temu ostajajo "navidezni strahovi" in bojazen, da delodajalci na očete, ki se začasno odrečejo zaposlitvi zaradi nege otroka, gledajo kot na odvečen, nelojalen kader. V današnjih časih, ko je brezposelnost resen problem, lahko pričakujemo, da se bodo očetje težje odločali za koriščenje svoje pravice.

4.6 KORIŠČENJE OČETOVSKEGA DOPUSTA IN AKTIVNOSTI V TEM ČASU

Kako aktivni so očetje pri aktivnostih, ki se navezujejo predvsem na skrb in nego novorojenčka, je pokazala anketa urada za enake možnosti RS (Graf: 4.6.1). Podatki kažejo, da so v 60 odstotkih očetje v enaki meri kot partnerka pestovali otroka, v 33 odstotkih da so ga pestovali včasih, 5 odstotkov očetov je izjavilo, da so otroka pestovali več kot partnerka in 2 odstotka anketiranih očetov je izjavilo, da nikoli. Očetje iz večjih mest so v primerjavi z anketiranimi iz vasi v isti meri ali celo pogosteje kot partnerka pestovali novorojenčka. Očetje iz vasi so novorojenčka pestovali le včasih ali celo nikoli.

Graf 4.6.1: Aktivnosti v času očetovskega dopusta

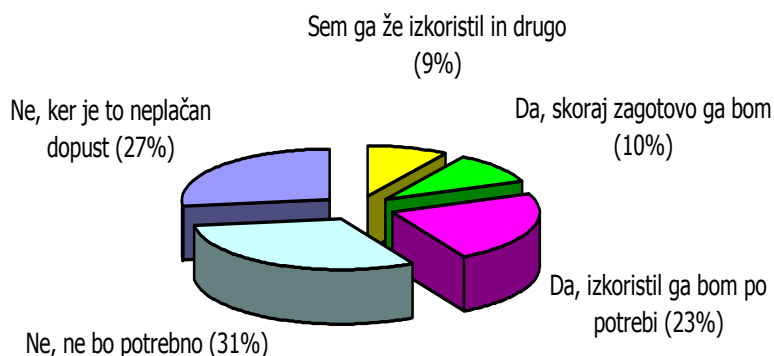

Vir: Raziskava Urada za enake možnosti, 6.5.2009

Na drugem mestu je tolažba. V 44 odstotkih so očetje tolažili novorojenčke v enaki meri kot partnerka, 4 odstotki očetov so otroke tolažili v večji meri kot partnerka, nikoli pa otrok ni tolažilo 2 odstotka očetov. Tudi v tem primeru so očetje iz mest bolj aktivni v primerjavi z očetmi iz vasi. Vstajanje ponoči zaradi otroka, kopanje in umivanje dojenčka, je bilo manj pogosto. Prav tako je bilo manj pogosto previjanje in oblačenje otrok. V času koriščenja očetovskega dopusta pa so se očetje redno ukvarjali tudi z raznimi gospodinjskimi deli, skrbeli za starejše otroke, hodili po nakupih in podobno.

Ko govorimo o neplačanem očetovskem dopustu, je desetina anketirancev odgovorila, da ga bodo skoraj zagotovo izkoristili; petina ga bo izkoristila po potrebi (graf: 4.6.2). Ker pa je pri neplačanem očetovskem dopustu problem predvsem finančni vidik, ga četrtnina očetov ne namerava koristiti; tretjina pa je mnenja, da ni potrebe po koriščenju.

Graf 4.6.2: Načrti za neplačan del očetovskega dopusta

Vir: Raziskava Urada za enake možnosti, 6.5.2009

4.7 DELITEV PRAVICE DO DOPUSTA ZA NEGO IN VARSTVO OTROKA

Namen dopusta za nego in varstvo otroka je zagotoviti varstvo družini ter spodbujati skupno skrb staršev za otroka s sklenitvijo dogovora med starši o izrabi dopusta za nego in varstvo otroka. Kljub temu, da nov zakon omogoča izrabo dopusta za nego in varstvo otroka obema staršema, tudi očetu, le tega v večji meri izkoristijo matere.

Celoten starševski dopust v Sloveniji obsega 365 dni. Prvi del traja 105 dni, imenuje se *porodniški dopust* in pripada samo materam. Drugi del, ki ga upravičenke oziroma upravičenci nastopijo, je *dopust za nego in varstvo otroka*, ki praviloma traja 260 dni, lahko pa se tudi podaljša in sicer v naslednjih primerih:

- če mati rodi dvojčka, se dopust podaljša za 90 dni;
- če mati rodi več hkrati živorojenih otrok, se za vsakega nadaljnega otroka podaljša za 90 dni;
- če mati rodi nedonošenčka, se dopust podaljša za toliko dni, kot je bila nosečnost krajša od 260 dni;
- če starša že varujeta najmanj dva otroka v starosti do 8 let, se dopust podaljša za 30 dni, za tri otroke 60 dni ter za štiri ali več otrok za 90 dni;
- ob rojstvu otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, se dopust podaljša za dodatnih 90 dni (podlaga je mnenje zdravniške komisije).
Ta pravica se lahko uveljavlja do otrokovega 18. meseca starosti.

Te pravice se seštevajo.

Dopust za nego in varstvo otroka lahko uveljavlja eden od staršev, oba starša, pod določenimi pogoji pa tudi stari starši, oziroma druga oseba, oziroma eden od starih staršev otroka. Dopust za nego in varstvo otroka lahko starša koristita v strnjenem nizu, v obliki polne ali delne odsotnosti z dela.

Če uveljavljata pravico do dopusta za nego in varstvo otroka oba starša, morata o tem skleniti pisni dogovor, v katerem natančno določita obdobje in način izrabe dopusta. Dogovor se skupaj z vlogo za uveljavitev pravice do dopusta za nego in varstvo otroka predloži centru za socialno delo in z njim seznanji delodajalca. Če se starša ne moreta dogovoriti, kdo bo koristil pravico do dopusta za nego in varstvo otroka, odloči o tem center za socialno delo in pri tem upošteva koristi otroka.

Če izrabi dopust za nego in varstvo otroka le eden od staršev, centru za socialno delo ne predloži pisnega dogovora temveč vlogi priloži pisno izjavo, da uveljavlja pravico do dopusta za nego in varstvo otroka samo eden od staršev otroka (sam).

Dopust za nego in varstvo otroka lahko koristita oba starša v obliki polne odsotnosti z dela tako, da dopust za nego in varstvo otroka koristita izmenično, in sicer del dopusta za nego in varstvo otroka koristi mati, preostanek pa oče ali obratno. Dopust za nego in varstvo otroka lahko koristita oba starša v obliki delne odsotnosti z dela tako, da dopust za nego in varstvo otroka koristita hkrati in v

dogovoru z delodajalcem. To pomeni, da mati in oče hkrati delata polovični delovni čas (na primer vsak po štiri ure na dan ali 20 ur tedensko). Skupno trajanje dopusta pa tudi v tem primeru ne more biti daljše od zakonsko določenega obsega.

Dopust za nego in varstvo otroka v obliki polne odsotnosti z dela načeloma lahko izrabi eden od staršev, razen v primerih, ki so določeni z zakonom (31. člen ZSDP) in sicer, kadar gre za rojstvo:

- dveh ali več hkrati živorojenih otrok;
- otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo;
- otroka v družini, kjer starša ob rojstvu že varujeta in vzgajata najmanj dva otroka do starosti osem let, oziroma, če varujeta in negujeta otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo.

Del dopusta za nego in varstvo otroka (največ 75 dni) lahko starša tudi preneseta in izrabita do osmega leta starosti otroka. Ta, tako imenovani "preneseni del" izrabita:

- v strnjenem nizu v obliki polne ali delne odsotnosti z dela ali
- po dnevih v obliki polne odsotnosti z dela.

Kadar starša izrabita preneseni dopust po dnevih, se trajanje pravice določi v delovnih dnevih tako, da se upošteva 70 odstotkov pripadajočih koledarskih dni prenesenega dopusta za nego in varstvo otroka (75 koledarskih dni je enako 52 delovnih dni) (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih).

Tabela 4.7.1: Število očetov, ki so izkoristili dopust za nego in varstvo otroka

Leto	Število očetov, ki je koristilo DNV
2006	921
2007	1.008
2008	1.125

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 7.5.2009

Slovenija spada med evropske države, kjer je delež koriščenja pravice do dopusta za nego in varstvo otroka med najnižjimi (Tabela 4.7.1). Pred veljavo novega zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih so morali očetje, ki so želeli koristiti dopust, pridobiti soglasje delodajalca in ravno navedeno je posledica, da je takrat koristilo dopust za nego in varstvo otroka manj kot odstotek očetov. Kljub temu, da sedanja zakonodaja omogoča koriščenje dopusta za nego in varstvo otroka obema staršema, pa ta pravica ni enakomerno porazdeljena med mater in očeta. Kljub splošni tendenci v enakopravnosti med partnerjema, so še vedno matere tiste, ki v večji meri koristijo dopust za nego in varstvo otroka. Razlogov za to je verjetno več. Ena možnih razlag izhaja iz tradicionalne razdelitve vlog, po kateri

matere niso pripravljene prepustiti svoje vloge moškim. Po drugi strani tudi moški, vsaj večina, niso pripravljene prevzeti nalog, ki v družbi veljajo za tipično ženske. Leta 1992 je bila na Švedskem opravljena raziskava, kjer so ugotovili, da je pri odločitvi za delitev starševskega dopusta najbolj pomembno stališče matere. Če matere niso želele deliti dopusta s svojimi partnerji, je dopust ostal v njihovi domeni. Omenjeno je vsekakor pomemben dejavnik pri odločitvi o koriščenju, veliko težo pa ima tudi ekonomsko ozadje družine. Izpad družinskega dohodka je običajno večji, če dopust koristijo očetje, saj očetje v povprečju zaslužijo več kot matere. Omembe vredna je tudi situacija oziroma klima na delovnem mestu, saj so nekatere raziskave potrdile, da so moški ob odločitvah za koriščenje dopusta čutili več problemov v zvezi s službo kot ženske. Pri tem igra pomembno vlogo tudi usmerjenost podjetij v oblikovanje "družini prijaznega podjetja".

Prepričanja oziroma stališča mater in tudi očetov, njihova izobrazba, situacija na delovnem mestu obeh, ekonomski položaj družine ter nenazadnje zelo pomembne kulturne norme in vrednote v zvezi s starševstvom, so medsebojno povezani dejavniki, ki vplivajo na odločitev o koriščenju dopusta za nego in varstvo otroka. Verjamem, da se družbeno prepričanje počasi, a vztrajno spreminja. Pri mlajših generacijah je po mojih izkušnjah že vidna sprememba v njihovih stališčih glede te tematike. Danes je očetovska vloga pri mlajših generacijah opredeljena drugače kot je bila v preteklosti (Ule in Kuhar, 2003, str. 107-108).

5 UREDITEV PRAVICE V EVROPSKI UNIJI

5.1 PRAVNI RED V EU ³

Že od 1970-tega leta dalje posvečajo organi Evropske unije posebno pozornost obravnavi spolov in politiki enakih možnosti žensk in moških. Od leta 1975 je bilo sprejetih osem direktiv o enaki obravnavi žensk in moških pri zaposlovanju na področju socialne varnosti. Vsaka nova članica mora svojo nacionalno zakonodajo na področju starševstva uskladiti s pravnim redom Evropske unije. Tako je tudi Slovenija morala upoštevati direktive, ki so se nanašale na področje zaposlovanja in pravic iz delovnega razmerja, socialne in zdravstvene varnosti, posebna pozornost pa je bila namenjena varstvu starševstva.

Zelo pomembna je Direktiva 96/34/EC o okvirnem sporazumu o starševskem dopustu, ki je bila sprejeta leta 1995. Njen namen predstavlja uresničitev okvirnega sporazuma o starševskem dopustu (priloga direktive), ki določa minimalne zahteve za lažje usklajevanje starševskih in poklicnih obveznosti zaposlenih staršev. Poleg tega vključuje spodbujanje enakih možnosti in enakega obravnavanja moških in žensk, določa minimalne zahteve glede starševskega dopusta in prostih delovnih ur v primeru bolezni, nesreč ipd. Zaposlenemu posamezniku se zagotavlja individualna pravica do najmanj treh mesecev starševskega dopusta v primeru rojstva ali posvojitve otroka. Državi članici je prepuščeno, da določi, do katerega leta otrokovega starosti se lahko izkoristi dopust, vendar ne dlje kot do osmega leta. Zaradi spodbujanja enakih možnosti in enakega obravnavanja moških in žensk, bi naj starševski dopust predstavljal neprenosljivo pravico. Države članice lahko same odločajo o nekaterih pogojih koriščenja dopusta, kot je oblika starševskega dopusta in podobno. Zaposleni morajo biti zaščiteni pred morebitno odpustitvijo zaradi starševskega dopusta in morajo po dopustu imeti pravico, da se vrnejo na isto ali podobno delovno mesto brez kršenja pravic. Z okvirnim sporazumom je določena le minimalna pravica do starševskega dopusta in države članice lahko nudijo samo bolj ugodne pogoje koriščenja dopusta. Posamezna država članica mora določiti vse zadeve v zvezi s socialno varnostjo, med drugim mora sprejeti tudi ustrezne ukrepe, s katerimi se zaposlenim zagotovi pravica do prostih delovnih ur v primeru nujnih družinskih obveznosti. Sporazum pa med drugim v osmi točki vzpodbuja moške k enakopravni delitvi družinskih obveznosti, kamor spada tudi njihovo koriščenje starševskega dopusta, kar bi naj bilo podkrepljeno s sredstvi kot so razni programi ozaveščanja.

---

³ Povzeto po članku na spletni strani Urada za enake možnosti (15.5.2009)

5.2 EVROPSKE DRŽAVE IN OČETOVSKI DOPUST

Ureditev starševstva in z njim povezane pravice se med državami razlikujejo, tako glede dolžine dopusta ob rojstvu otroka, kakor tudi v zvezi z pripadajočimi nadomestili. Zelo zanimiva in obenem različna je tudi ureditev dopusta, ki je namenjen izključno očetom. Nekatere države imajo ureditev, ki očetom zagotavlja neprenosljivo pravico do očetovskega dopusta, večina držav pa še vedno daje očetom možnost, da si del dopusta delijo z materami (glej tabelo 5.2.1).

Tabela 5.2.1: Ureditev očetovskega dopusta v nekaterih državah EU

ŠVEDSKA	10 dni očetovskega dopusta ob rojstvu otroka - 80 % nadomestila dohodka
DANSKA	14 dni dopusta, ki mora biti izkoriščen v roku 14 tednov po rojstvu otroka - nadomestilo se izračuna na osnovi urne postavke zaposlenega (max.430 EUR/teden ali 12 EUR/uro)
NORVEŠKA	4 tedni t.i. "očetovske kvote" + 14 dni neplačanega dopusta ob rojstvu otroka - 100 % nadomestilo dohodka
FINSKA	Ob koriščenju zadnjih 12 dni starševskega dopusta, očetu pripada še 1-12 dni očetovskega dopusta z nadomestilom ("očetovski mesec") - nadomestilo znaša 11,45 EUR/dan
FRANCIJA	11 dni očetovskega dopusta, ki jih mora oče izkoristiti do 4. meseca po rojstvu otroka (ob rojstvu dvojčkov ali trojčkov 18 dni) - 100 % neto plače (max. 66,29 EUR/dan, min. 7,94 EUR/dan)
PORTUGALSKA	5 dni očetovskega dopusta v strnjenem nizu ali po dnevih, ki ga mora oče izrabiti v prvem mesecu po rojstvu otroka - dnevno nadomestilo v višini 100 % povprečne dnevne plače
VELIKA BRITANIJA	1 ali 2 tedna dopusta po rojstvu otroka - nadomestilo v višini delavčeve plače

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 16.5.2009

5.2.1 Očetovstvo na Švedskem

Švedska je država, ki je od nekdanj zglede mnogim ostalim državam pri oblikovanju družinske politike, saj ima ogromno pravic in ugodnosti za zaposlene starše. Družinska politika temelji na univerzalnosti in individualnih pravicah, združuje otroške in družinske denarne pomoči, starševsko varstvo in kvalitetno dnevno varstvo. Glavni cilj družinske politike je usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, kot tudi spodbujanje moških k večji odgovornosti za otroke. Prav tako predstavlja pomembno vprašanje tudi enakost med spoloma in Švedska je država, katera se je zelo približala temu cilju. Kljub temu, da spolna enakost še ni dosežena, pa je norma enakosti med spoloma globoko zakoreninjena v zavesti v primerjavi z ostalimi državami. Pomembno dejstvo je tudi, da ima Švedska visok delež ženskih predstavnic v političnih organih, kar je pozitiven dejavnik za učinkovito in družini prijazno starševsko politiko (Ule in Kuhar, 2003, str. 131).

Na Švedskem je bilo leta 1974 uvedenih do šest mesecev plačanega starševskega dopusta, ki ga lahko koristita tako mati kot tudi oče otroka. Ti dopusti so temeljili na dveh elementih in sicer:

- posebni dvotedenski očetovski dopust, ki se ne more prenesti na mater;
- denarno nadomestilo, posebej ugodno za starše z visokimi prihodki.

Pomembne dejavnike za tako uspešno družinsko politiko najdemo v tedaj nizki nataliteti, visokem zaposlovanju žensk in tudi neprekinjenemu petdesetletnemu vladanju social-demokratske stranke, katera je ideje enakopravnosti in pravičnosti vpeljala tudi v družinsko politiko (Swedin, 1996, str. 122-123).

Poseben 14-dnevni očetovski dopust je izrabilo več kot 90 odstotkov očetov in sicer takoj po prihodu matere iz porodnišnice, medtem ko se za starševski dopust skoraj niso odločali. Razlog je bil ta, da je skupni dopust trajal le šest mesecev, letga pa so želele izkoristiti matere. Prav zaradi navedenega se je starševski dopust večkrat podaljševal (leta 1994 na trideset dni neprenosljivega dopusta) in trenutno znaša celotna dolžina 450 dni, od tega je plačanega dopusta na podlagi zavarovanja 360 dni, 6 mesecev za očeta in 6 mesecev za mater. Vsak starš ima izključno in hkrati obvezno pravico do trideset dni dopusta, ki je neprenosljiva, ostalih 300 dni se individualno razdeli med starša po dogovoru. Za 60 dni znaša nadomestilo 90 odstotkov bruto dohodka, za preostalih 300 dni pa 80 odstotkov.

Starševski dopusti na Švedskem so značilni po svoji prilagodljivosti. Poznajo namreč tudi delo s krajšim delovnim časom: po pol dneva ali 2 do 3 dni na teden. Možno je vzeti tudi občasni dopust, npr. vsak drugi teden, pri čemer ga lahko starša jemljeta izmenično. Z vsemi temi načini je mogoče oblikovati tako obliko dopusta, ki najbolj ustreza potrebam posamezne družine in ki hkrati upošteva delovno mesto staršev.

Vzporedno s krepitvijo zakonodaje za starševski dopust so na Švedskem vodili tudi akcijo za vključevanje moških v skrb za otroke, za vključevanje moških v družinska dela in za povečevanje enakopravnosti. Rezultat omenjenega je, da danes

velika večina očetov jemlje posebni očetovski dopust in da skoraj polovica očetov vzame tudi del starševskega dopusta. Kljub temu pa delež očetov v starševskem dopustu ne presega več kot 20 odstotkov (Kozmik, 1998, str. 3).

Pomembno, oziroma sodobno vlogo očeta ponazarjajo raziskave na Švedskem. Že od leta 1971 se zavzemajo za spremembe stališča do skrbi in vzgoje otrok. Ekonomska skrb, nega in vzgoja otroka morajo biti razdeljene med oba starša. Že v letu 1969 je državna politika od šol zahtevala, naj pripravijo dekleta in fante za opravljanje različnih vlog v prihodnosti, jim predstavijo enakovredno vlogo obeh spolov za starševstvo, in tudi to, da morajo spodbujati dekleta pri napredovanju v poklicu (Haas v Hood, 1993, str. 239).

Švedska je ena izmed prvih držav, ki je začela razvijati tradicijo sodelovanja očetov pri rojevanju njihovih otrok. Za aktivnost staršev pa imajo veliko zaslug starševske skupine. Leta 1994 se je švedska vlada odločila za poskusno šolanje očetov, ki naj bi potekalo vzporedno s starševskimi šolami. Tako očete pripravljajo na čustvene zaplete, govorijo o starševstvu, spolnosti in poželenju (Swedin, 1996, str. 128-131).

Če na kratko povzamem, uspešnost švedske ureditve je dovolj pomembna, saj so v manj kot 20. letih dosegli, da gredo dejansko skoraj vsi očetje na Švedskem na očetovski dopust in da skoraj vsak drugi oče vzame tudi nekaj pripadajočega starševskega dopusta.

5.2.2 Očetovstvo na Danskem

Enako kot Švedska stremi tudi Danska k realizaciji usklajevanja družinskega življenja ter poklicne kariere in je na tem področju tudi precej uspešna. Glede očetovskega dopusta je bil cilj isti kot na Švedskem: zakonodaja, ki ureja očetovski in starševski dopust, je bila uvedena kot del splošne politike enakosti med spoloma ter še posebej z namenom ustvariti boljše možnosti med moškimi in ženskami pri delitvi skrbi za otroke v družini.

Vendar kljub temu obstajajo razlike. Namreč Danski očetje do leta 1984, z uvedbo 2-tedenskega očetovskega dopusta in 6-tedenskega starševskega dopusta, niso mogli dobiti plačanega dopusta, ki bi si ga lahko starša delila med seboj. Leto kasneje je bil starševski dopust podaljšan na 10 tednov. 14 dni očetovskega dopusta očetje lahko koristijo v času prvih 14 tednov po rojstvu otroku, v času materinega koriščenja porodniškega dopusta, preostala 2 tedna pa kasneje.

Nadomestilo za čas koriščenja očetovskega dopusta je enako nadomestilu za čas brezposelnosti. Na Danskem znaša to za zaposlene v povprečju približno 45 odstotkov najnižje plače po kolektivni pogodbi. Če primerjamo navedeno s Švedsko, kjer nadomestilo dobiva približno 95 odstotkov vseh delavcev, ki delajo po kolektivni pogodbi v višini polne plače, je ta ureditev bistveno manj ugodna.

Na Danskem koristi pravico do 2 tednov očetovskega dopusta le vsak drugi oče in samo 3 odstotke očetov izkoristi del starševskega dopusta. Delež očetov, ki vzamejo očetovski dopust, se vsako leto poveča za 3 do 4 odstotke. Po raziskavah je finančni razlog tisti, ki preprečuje bolj enakomerno delitev starševskega dopusta med materjo in očetom. Dodaten, pomemben razlog je v materah, ki želijo, da bi čim dlje dojile otroka. Danska ni imela posebne strategije za večje vključevanje moških v skrb za otroke. Zakonu o starševskem dopustu iz leta 1984 je na Danskem sledilo nekaj vladnih informacijskih kampanj, vendar ni obstajala neka posebna strategija s ciljem, da se poveča vključevanje moških v skrb za otroke (Zaključno poročilo urada za enake možnosti, 6.5.2009).

5.2.3 Očetovstvo na Norveškem

Na Norveškem je bila leta 1993 uvedena novost, imenovana očetovska kvota. Po njej morajo očetje vzeti 4 tedne dopusta po otrokovem rojstvu, sicer jim propadejo. Očetje so bili na nek način "prisiljeni" v koriščenje tega dopusta in 3 leta kasneje je bil delež takih očetov že kar 80 odstoten. Delež očetov, ki si starševski dopust delijo z materjo, je bil leta 1998 le okrog 12 odstoten. Plačan starševski dopust traja 42 tednov, le-tega lahko izkoristi oče ali mati, z izjemo 3 tednov pred porodom in 6 tednov po porodu, ki so namenjeni izključno materi. Očetje imajo pravico tudi do neplačanega dopusta neposredno po rojstvu v trajanju 2 tednov. Tradicionalno si večina očetov vzame ta 2 tedna, zelo malo pa jih izkoristi možnost delitve preostalega starševskega dopusta (Ule in Kuhar, 2003, str. 131).

5.2.4 Očetovstvo na Finskem

Očetovski dopust traja 2 tedna ob rojstvu otroka. Starševski dopust traja 161 dni in je plačan kot odsotnost z dela zaradi bolniške, kar predstavlja približno 66 odstotkov plače. Starši na Finskem imajo tudi možnost koriščenja dopusta za vzgojo, dokler ni otrok star 3 leta. V tem času prejemajo pavšalno nadomestilo, pri tem pa je del nadomestila odvisen od dohodka.

5.2.5 Očetovstvo v Avstriji

Kolektivne pogodbe so v Avstriji pogoj za koriščenje plačanega očetovskega dopusta in sicer nekaj dni ob otrokovem rojstvu, seveda s 100-odstotnim nadomestilom plače, drugače pa zakonsko ni urejen. Oče lahko vzame 6 nepremostljivih mesecev starševskega dopusta (ki sicer traja 2 leti), vendar najkasneje do otrokovega drugega leta starosti. V tem obdobju oče prejema pavšalno nadomestilo na podlagi zavarovanja za primer brezposelnosti. Mesečni znesek nadomestila je približno enak 24 odstotkom povprečne mesečne plače moških in 37 odstotkov povprečne plače žensk. Ravno ta podatek je bistven zakaj si nihče noče privoščiti dopusta, če nima dodatnih finančnih virov ali podpore. Zmanjšanje proračunskega primanjkljaja je razlog, da so očetom dodelili 6 mesecev starševskega

dopusta. Predvidevali so, da se očetje ne bodo odzvali na to spodbudo, kar bo zmanjšalo izdatke države za ta namen.

5.2.6 Očetovstvo v Italiji

Oče v Italiji nima zagotovljene pravice do dopusta za čas starševstva, ki bi bila neprenosljiva. Samo v dogovoru z materjo lahko koristi starševski dopust in sicer v trajanju 182 dni kadarkoli do otrokovega prvega leta starosti. V tem obdobju je upravičen do 30-odstotnega nadomestila. Očetje, zaposleni v javnem sektorju, pa imajo pravico do dodatnega leta neplačanega starševskega dopusta z zagotovljeno vrnitvijo na delovno mesto.

5.2.7 Očetovstvo na Hrvaškem

Zakon o nacionalni družinski politiki je bil na Hrvaškem sprejet leta 2002. Predlog zakona je vseboval možnost koriščenja neprenosljive pravice do očetovskega dopusta v trajanju 30 dni, a žal ta pravica s sprejetjem zakona ni dočakala svoje uresničitve. Kljub temu ima oče v dogovoru z materjo pravico koristiti starševski dopust 6 mesecev, t.j. do otrokove starosti enega leta. Raziskave kažejo, da se očetje le v majhni meri odločajo za starševski dopust in tega večinoma koristijo matere. Največ zanimanja za očetovski dopust je bilo na strani tistih očetov, katerih partnerke so zaslužile več od njih in se jim je finančno izplačalo, da se vrnejo na delo po porodniškem dopustu. Po tem ima eden od staršev (če je seveda zaposlen) možnost koristiti neplačan starševski dopust do tretjega leta starosti otroka. V primeru otrok s posebnimi potrebami lahko starši uveljavljajo dodatne pravice (očetovski dopust na Hrvaškem, 19.5.2009).

6 ZAKLJUČEK

Vloga očeta pri vzgoji otrok je pri nas še vedno obremenjena s številnimi patriarhalnimi predsodki. Še vedno se soočamo s prepričanji, da je oče manj pomemben starš kot mama. Res je, da so otroci običajno bolj navezani na mamo, pa ne zato, ker je njihova potreba po očetovi ljubezni manjša, temveč zato, ker se matere v povprečju več in bolj intenzivno ukvarjajo z njimi. Razumljivo je, da se otrok toliko bolj naveže na tistega odraslega človeka v svoji okolici, ki mu posveča več pozornosti, ljubezni in časa.

V postmodernem času se je v starševstvu uveljavil koncept odgovornosti. Le-ta je najbolj opazen pri mladih generacijah, ki prelagajo svoje starševstvo v kasnejše obdobje, ko naj bi bili izpolnjeni pogoji za primerno starševstvo.

Zaradi spremenjenega načina življenja je vloga očetov pri skrbi za otroke vse pomembnejša. Za večjo enakopravnost na tem področju so zaslužne politike, ki se nanašajo na enake možnosti obeh spolov ter na nego in varstvo otrok. Če želimo večje udejstvovanje očetov, morajo biti te politike čimbolj nevtralne in tudi ekonomsko stimulirane. Skozi pričujoče diplomsko delo sem ugotovil, da ima družinska politika v Republiki Sloveniji dobre temelje, vendar še ni popolna. Slovenija je z vidika širjenja pravic in s tem poskusa lajšanja položaja mladih družin omenjeno socialno področje, ki ga pokriva Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, zelo dobro uredila. Očetovstvo je postalo tema številka ena v družinski politiki in je povsem usklajeno s pravnimi ureditvami in zahtevami Evropske unije.

Zanimalo me je, kako je področje očetovstva urejeno pri naših sosedih ter seveda v skandinavskih, socialno naravnanih državah. Naša zakonodaja je v primerjavi z nekaterimi sosednjimi državami, katere sem vzel pod drobnogled, zelo radodarna do družine, skandinavske pa so nam po pričakovanju lahko vzor.

Dobra politika za aktivno vključevanje moških v družinsko življenje poleg konkretnih ukrepov na področju starševskega in očetovskega dopusta vključuje tudi druge sistemske mehanizme, ki imajo na aktivno očetovanje dolgoročni učinek.

Čeprav v državi obstajajo dobre pravne spodbude za večjo enakopravnost na področju očetovstva (pravica do plačanega očetovskega dopusta, pravica do delitve dopusta za nego in varstvo otroka, pravica do dela s krajšim delovnim časom,...), so družbene navade, norme in pričakovanja trdno ukoreninjena v mišljenju ljudi. Na ta način vplivajo tudi oziroma predvsem na izvajanje starševskih vlog. Kot je razvidno iz poglavja o delitvi družinskega dela med partnerjema (glej poglavje 2.4), ne moremo govoriti o izrazitih premikih k enakopravnejši delitvi družinskih in gospodinjskih obveznosti med oba partnerja. Nekaj sprememb v stališčih in identitetah je vendarle zaznati (zavedanje o pomenu vloge očetov je naraslo), a gre za majhne, počasne premike, katerih posledice bodo vidne šele čez nekaj let.

Premik v aktivnem očetovanju je zaznati na ravni vrednot, stališč, asistenc partnerkam, medtem, ko je praksa aktivnega očetovanja še vedno v zametkih. Še daleč najbolj je pohvalna prisotnost očetov pri porodu. Kot rečeno, tu lahko

spremembe pričakujemo le na dolgi rok. Verjamem, da se tovrstne spremembe ne morejo zgoditi čez noč.

Odziv očetov na novo pravico je bil nadvse dober. Precejšnje število očetov se odloča za koriščenje očetovskega dopusta, razlog je najverjetneje v tem, da je s tem poudarjena njihova izvirna pravica. Očetom se s tem priznava posebno mesto v družini in daje posebno veljavo v okviru samega starševstva. Največ očetov (63 odstotkov - 75 odstotkov) koristi 15-dnevno plačano odsotnost ob rojstvu otroka, veliko manj pa je zanimanja za neplačani del očetovskega dopusta. Če očetje ne izkoristijo tega dopusta, potem le-ta zapade. Še bolj kot to pa je zaskrbljujoč majhen interes za dopust za nego in varstvo otroka, ki je plačan v celoti, pa ga vseeno koristijo predvsem matere. To je skupno vsem evropskim državam, ki sem jih podrobneje predstavil, z izjemo Norveške in Švedske.

Raziskava je pokazala, da v Sloveniji manjka družinam prijazno delovno okolje, saj delodajalci niso povsem naklonjeni očetovskemu dopustu. Če kje, potem bi družinsko politiko morali izboljšati ravno na tem področju. Dejstvo je, da pri delodajalcih še vedno ni razvita kultura, ki bi bila do družin prijazna in bi temeljila na enakih možnostih. Področje družinskega življenja bi moralo postati enako pomembno področju delovnega mesta. Delovne obveznosti in pričakovanja nadrejenih so tista, ki ovirajo vključevanje očetov v aktivnejšo skrb za otroke.

Novo očetovstvo bo delovalo bolj naravno, samoumevno, v kolikor bo prisotno na vseh področjih družbenega delovanja, v javnem komuniciranju, v političnem odločanju, na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja, na trgu delovne sile itd. Utrditi je potrebno nove vzorce v zavesti ljudi. Postopno vraščanje samega vzorca delovanja v zavest in vsakdanje praktično delovanje obeh spolov je ključno. Bistveno premalo je narejenega pri promociji enakopravnega statusa staršev v javnosti. Potrebno je pripraviti obsežnejšo literaturo, ki ne bi razmejevala med moškimi in ženskimi opravili v negi in skrbi za otroka, saj raziskave kažejo, da oče lahko opravi vse tako dobro kot mati, le dojeti ne more. Literatura in različna reklamna sporočila še vedno pretirano poudarjajo in idealizirajo materinstvo. Ljudi je potrebno seznanjati z novostmi in dejstvi, kar lahko pripomore k vedno večji sprejemljivosti in k dolgoročni spremembi odnosa do moških, ki koristijo očetovski in dopust za nego in varstvo otroka. Le-ta lahko postane vsakodnevni pojav – naravni del razvoja družbe.

LITERATURA

1. Bernardes, Jon. Family studies, an introduction (str. 156–172). Routledge, New York, 2001
2. Bjornberg, Ulla. European Parents in 1990s: Contradictions and Comparisons. Transaction Publishers, New Brunswick in London, 1992
3. Brajša, Pavao. Očetje, kje ste? Delavska enotnost, Ljubljana, 1987
4. Čačinovič Vogrinčič, Gabi. Vloga očeta. Zbornik člankov in razprav, Višja šola za socialno delo, Ljubljana, 1980
5. Čačinovič Vogrinčič, Gabi. Oče – pravica do stvarnosti. Časopis za kritiko znanosti, (let. 21, št. 162-163, str. 23 - 29), Ljubljana, 1993
6. Černič-Istenič v: Rener, Tanja et al. Družine: različne enakopravne. Vitrum, Ljubljana, 1995
7. Černič-Istenič v: Mandič, Srna. Kakovost življenja – Stanja in spremembe. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 1999
8. Družinski prejemki. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana, 2002
9. Hood, Jane. Men, Work and Family. Research on Men and Masculinities. Newbury Park, London, 1993
10. Jogan, Maca. Seksizem v vsakdanjem življenju. Znanstvena knjižnica, Ljubljana, 2001
11. Kozmik, Vera. Integracija načela enakosti spolov. Urad za žensko politiko, Ljubljana, 1998
12. Musek v: Ramovš, Jože. Družina: Zbornik predavanj in razprav na osrednjih strokovnih prireditvah v Sloveniji v letu družine v Cankarjevem domu v Ljubljani, 1994
13. Nastran-Ule, Mirjana. Psihologija vsakdanjega življenja (171-201). Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1993
14. Navodilo za uporabo odločb in sklepov v postopku uveljavitve pravice do očetovskega dopusta in očetovskega nadomestila. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana, 2003
15. Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana, 2002

16. Predlog Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Poročevalec Državnega zbora RS (št. 52), Ljubljana, 1998
17. Rener, Tanja. Politika materinjenja ali Father Knows Best: for Him the Play, for Her the Rest. Časopis za kritiko znanosti (let. 21, št. 162-163, str. 15 – 21), Ljubljana, 1993
18. Rener v: Kozmik, Vera et al. Skladnost družinskega in poklicnega življenja (str. 18-19). Urad za žensko politiko, Ljubljana, 1995
19. Rener, Tanja et al. Družine različne – enakopravne. Vitrum, Ljubljana, 1995
20. Rener v: Oakley, Ann. Gospodinja. Založba/*cf, Ljubljana, 2002
21. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, DZS, Ljubljana, 1998
22. Stropnik, Nada. Ekonomski vidiki starševstva. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, 1997
23. Swedin, Carl. Swedish Save the Children. Radda Barnen, Stockholm, 1996
24. Švab, Alenka. Poti in stranpoti novih očetovskih identitet. Teorija in praksa (let. 37, št. 2, str. 248 – 263), Ljubljana, 2000
25. Švab, Alenka. Družina: od modernosti k postmodernosti. Sodobna družba, Ljubljana, 2001
26. Švab, Alenka. Mesto družine - družbena funkcionalnost družine v postmodernosti. Časopis za kritiko znanosti (let. 30, št. 207-208, str. 79-93), Ljubljana, 2002
27. Ule Mirjana in Kuhar Metka. Mladi, družina, starševstvo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2003
28. Vertot, Nelka. Očetje v Sloveniji. Statistični urad RS, Ljubljana, 2008
29. Zavarovanje za starševsko varstvo. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana, 2002
30. Zavrl, Nataša. Očetovanje in otroštvo. Znanstveno in publicistično središče, Zbirka Sophia, Ljubljana, 1999
31. Zavrl, Nataša. Kdo se boji moških v predpasniku. Časopis za kritiko znanosti (let. 30, št. 207/8, str. 161 - 176), Ljubljana, 2002
32. Žmuc-Tomori, Martina. Klic po očetu. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1988

VIRI

1. Starševsko varstvo. URL =
"http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/starsevsko_varstvo_in_druzinski_prejemki/". 30.4.2009
2. Zavarovanje za starševsko varstvo. URL =
"http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/starsevsko_varstvo_in_druzinski_prejemki/zavarovanje_za_starsevsko_varstvo_in_pravice_ki_izhajajo_iz_tega/".
30.4.2009
3. Starševska nadomestila. URL =
"https://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=10&leto=2005&jezik=si".
5.5.2009
4. Vertot, Nelka. Očetje v Sloveniji. URL =
"http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=603". 6.5.2009
5. Renner, Tanja et al. Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: Vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje. URL = "<http://www.european-fatherhood.com/UserFiles/File/Raziskovalno%20porocilo-o%C4%8Detovstvo.pdf>".
6.5.2009
6. Šola za starše. URL = "http://www.ivz.si/javne_datoteke/datoteke/1047-Solaczacstarse.doc". 6.5.2009
7. Ilič, Milena in Žnidaršič, Tina. Očetje v Sloveniji. URL = "http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=959". 6.5.2009
8. BDP po regijah. URL = "http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2064". 7.5.2009
9. Koriščenje očetovskega dopusta. URL =
"http://www.mddsz.gov.si/si/statistika/druzinski_prejemki/". 7.5.2009
10. Pravni red v EU. URL = "http://www.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/ZUNEO_A.pdf". 15.5.2009
11. Očetovski dopust v EU. URL =
"http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_evropske_zadeve/mednarodne_organizacije/svet_evrope/socialna_kohezija/tabele_missoc/".
16.5.2009
12. Očetovski dopust na Hrvaškem. URL =
"<http://www.hidra.hr/dokumenti/sdrh/nop.pdf>". 19.5.2009

SEZNAM SLIK IN TABEL

GRAFIKON 2.2.1: DRUŽINE PO ŠTEVILU OTROK, OB POPISU 2002	5
GRAFIKON 2.2.2: DRUŽINE PO SESTAVI OB POPISU 2002.....	6
TABELA 2.2.3.: POVPR. STAROST MATERE OB ROJSTVU 1. OTROKA V LETIH 1990-2007	7
GRAF 2.2.4: POVPR. STAROST MATERE OB ROJSTVU 1. OTROKA V LETIH 1990-2007.....	7
TABELA 2.2.5: POVPREČNO ŠTEVILO ŽIVOROJENIH OTROK NA ŽENSKO V RODNI DOBI (CELOTNA STOPNJA RODNOSTI).....	7
TABELA 2.4.1: DELITEV DELA MED PARTNERJEMA	11
GRAFIKON 2.4.2: UKVARJANJE Z OTROKI GLEDE NA SPOL	12
TABELA 2.5.1: ŽIVOROJENI OTROCI V OBDOBJU OD LETA 1995 DO LETA 2007	13
GRAFIKON 2.5.2: ŽIVOROJENI OTROCI V OBDOBJU OD LETA 1995 DO LETA 2007.....	14
GRAF 3.3.1: ZAVAROVANJE ZA STARŠEVSKO VARSTVO V SLOVENIJI.....	18
TABELA 3.4.1: UPRAVIČENCI OZIROMA PREJEMNIKI STARŠEVSKIH NADOMESTIL ² , SLOVENIJA, 2000 - 2007.....	20
GRAF 3.4.2: TREND NARAŠČANJA ŠTEVILA UPRAVIČENCEV DO STARŠEVskega NADOMESTILA.....	20
GRAF 4.4.1: Odstotek tečajnikov v šolah za starše za področje Slovenije v letu 2007.....	26
GRAF 4.4.2: NAVZOČNOST OČETOV PRI PORODU (DELEŽ), STATISTIČNE REGIJE, 2005... 27	27
GRAF 4.4.3: REGIONALNI BRUTO DOMAČI PROIZVOD NA PREBIVALCA, SLOVENIJA 2005. 28	28
TABELA 4.4.4: PRIKAZ KORIŠČENJA OČETOVskega DOPUSTA	29
GRAF 4.4.5.: TREND NARAŠČANJA ŠTEVILA OČETOVskega DOPUSTA.....	30
GRAF 4.4.6.: TREND ŠTEVILA KORIŠČENJA OČETOVskega DOPUSTA IN TREND ŠTEVILA ROJSTEV	30
GRAF 4.4.7: RAZLOGI ZA NEKORIŠČENJE OČETOVskega DOPUSTA	31
GRAF 4.5.1: ODNOS BLIŽNJIH DO ODLOČITEV ZA KORIŠČENJE OČETOVskega DOPUSTA 32	32
GRAF 4.6.1: AKTIVNOSTI V ČASU OČETOVskega DOPUSTA	33
GRAF 4.6.2: NAČRTI ZA NEPLAČAN DEL OČETOVskega DOPUSTA	33

TABELA 4.7.1: ŠTEVILO OČETOV, KI SO IZKORISTILI DOPUST ZA NEGO IN VARSTVO OTROKA.....	35
TABELA 5.2.1: UREDITEV OČETOVSKEGA DOPUSTA V NEKATERIH DRŽAVAH EU.....	38

PRILOGE

1. Priloga 1: S-1/2 - vloga za uveljavitev očetovskega dopusta
2. Priloga 2: S-1 - potrdilo delodajalca o zaposlitvi in podatki o plači oziroma osnovi, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo
3. Priloga 3: Obrazec za prijavo

Priloga 1: Obrazec S-1/2-vloga za uveljavitev pravice do očetovskega dopusta

OBRAZEC S-1/2 - vloga za uveljavitev pravice do očetovskega dopusta

REPUBLIKA SLOVENIJA
CENTER ZA SOCIALNO DELO

Št. spisa: 020-91-

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

(izpolni center za socialno delo)

VLOGA ZA UVELJAVITEV PRAVICE DO OČETOVSKEGA DOPUSTA

I. PODATKI O OČETU:

EMŠO:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

DŠ:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Priimek in ime: _____

Stalno prebivališče: _____
(ulica, hišna številka, kraj, poštna številka)

Začasno prebivališče: _____
(ulica, hišna številka, kraj, poštna številka)

II. PODATKI O ZAPOSLOTVI OČETA:

Zaposlitev: _____
(naziv in naslov delodajalca)

III. PODATKI O MATERI:

Priimek in ime: _____ EMŠO:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

IV. PODATKI O OTROKU:

Priimek in ime: _____ EMŠO:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

V. KORISTIL BOM:

a) Plačani očetovski dopust	b) Neplačani očetovski dopust
1a. plačani očetovski dopust v strnjem nizu .....dni (največ 15 dni v času porodniškega dopusta matere)	1b. neplačani očetovski dopust v strnjem nizu v trajanju..... (največ 75 dni)
2a. plačani očetovski dopust po dnevih .....dni (največ 11 dni v času porodniškega dopusta matere)	2b. neplačani očetovski dopust po dnevih v trajanju..... (največ 52 dni)

S podpisom jamčim za resničnost podatkov.

Podpis vlagatelja:

V _____, dne _____

Če vlagatelj uveljavlja več pravic iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo hkrati, izpolni vse podatke o vlagatelju le na vlogi, s katero uveljavlja prvo pravico, na vseh ostalih vlogah pa obvezno navede le priimek in ime vlagatelja ter EMŠO.

PRILOGE (obkrožite):

- potrdilo delodajalca o zaposlitvi na **Prilogi št. S-2**
- zapisnik o priznanju očetovstva

- izjavo očeta ali druge osebe, da varuje in neguje otroka na **Prilogi št. S-8**

Priloga 2: S-1 - potrdilo delodajalca o zaposlitvi in podatki o plači oziroma osnovi, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo

PRILOGA S-1

PODATKI O ZAPOSLOTVI IN O PLAČI OZIROMA OSNOVI, OD KATERE SO BILI OBRAČUNANI PRISPEVKI ZA STARŠEVSKO VARSTVO

I. PODATKI O ZAPOSLOTVI

Opozorilo: Podatke pod točko I. izpolnijo samo delodajalci pri katerih je oseba zaposlena v času uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo.

Ime in sedež delodajalca: _____

Davčna številka delodajalca: _____

Potrdujem, da ima _____ EMŠO: _____
(priimek in ime)

stanujoč/a _____ sklenjeno delovno razmerje:
(ulica, hišna številka, kraj, poštna številka)

za nedoločen čas od _____, in sicer _____ ur na dan/teden

za določen čas od _____ do _____, in sicer _____ ur na dan/teden

Seznanjen sem, da bo mati/oče/druga oseba izrabil/a (ustrezno obkrožite):

porodniški dopust   očetovski dopust   dopust za nego in varstvo otroka   posvojiteljski dopust

v obliki polne odsotnosti z dela od _____ do _____

v obliki delne odsotnosti z dela _____ ur na dan/teden, od _____ do _____

očetovski dopust po dnevih _____
(navedite posamezne delovne dni v obliki dan, mesec, leto)

1. Za zaposlene osebe obvezno potrdi delodajalec.
2. Osebe, ki samostojno opravljajo pridobitno ali poklicno dejavnost kot edini poklic, kmetje in brezposelne osebe to potrdilo izpolnijo sami.
3. Delodajalci so dolžni svojim delavcem zagotoviti odsotnost z dela zaradi izrabe starševskega dopusta v skladu z Zakonom o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP) (15. člen ZSDP).
4. Delavec mora obvestiti delodajalca o nameni izrabe starševskega dopusta 30 dni pred predvidenim nastopom dopusta v skladu s 16. in 29. členom ZSDP. Če delodajalec še ni obveščen o izrabi starševskega dopusta in je otrok že predčasno rojen, ga je potrebno obvestiti v 3 dneh po rojstvu otroka (22. člen ZSDP). Vse spremembe dogovora o izrabi dopusta za nego in varstvo otroka in o nameni izrabe prenesenega dopusta za nego in varstvo otroka po dnevih je dolžan delavec sporočiti v 3 dneh pred nastopom oziroma v 15 dneh pred nastopom, če ga izrabi v stmljenem nizu (33. člen ZSDP). Delavec mora obvestiti delodajalca o izrabi posvojiteljskega dopusta najkasneje v 3 dneh od nastopa razloga za izrabo posvojiteljskega dopusta (37. člen ZSDP).
5. Starševski dopust je določen v koledarskih dnevih za polno odsotnost z dela (13. člen ZSDP), kar pomeni, da dopusta iz naslova koriščenja dopusta z delno odsotnostjo z dela ni mogoče podaljšati.
6. Mati mora nastopiti porodniški dopust 28 dni pred predvidenim datumom poroda. Če mati na dan poroda še ni nastopila porodniškega dopusta, nastopi porodniški dopust z dnem rojstva otroka (19. člen ZSDP).
7. Porodniški dopust se izrabi v stmljenem nizu v obliki polne odsotnosti z dela (19. člena ZSDP).
8. Očetovski dopust se izrabi v stmljenem nizu ali po dnevih v obliki polne odsotnosti z dela (25. člen ZSDP).
9. Dopust za nego in varstvo otroka se izrabi v stmljenem nizu v obliki polne ali delne odsotnosti z dela (30. člen ZSDP).
10. Posvojiteljski dopust se izrabi v stmljenem nizu v obliki polne ali delne odsotnosti z dela (36. člen ZSDP).
11. Delna odsotnost z dela ne more biti daljša od polovičnega obsega tedenske delovne obveznosti (8. točka 3. člena ZSDP).
12. Polna odsotnost z dela je odsotnost v obsegu tedenske delovne obveznosti, ne glede na to ali gre za polni ali krajši delovni čas (7. točka 3. člena ZSDP).
13. Stmljen niz je odsotnost z dela v polnem trajanju posamezne vrste starševskega dopusta naenkrat, brez prekinitve (9. točka 3. člena ZSDP).

1

II. PODATKI O PLAČI OZIROMA OSNOVI, OD KATERE SO BILI OBRAČUNANI PRISPEVKI ZA STARŠEVSKO VARSTVO

Opozorilo:

- Naslednji podatki se posredujejo za izračun osnove za starševsko nadomestilo (obrazec se priloži vlogi, s katero se uveljavlja pravico do starševskega nadomestila).
- Podatkov ni treba izpolniti, če je vložnik/ica že uveljavljal/a pravico do starševskega dopusta in starševskega nadomestila oziroma prekinitve ni daljša od 365 dni.
- Podatke izpolni delodajalec za zaposlenega/o. Za samostojne podjetnike (s.p.) in kmete pridobi podatke o osnovi center za socialno delo po uradni dolžnosti.

Rezident Republike Slovenije (ustrezno obkrožite): DA NE

PLAČA, NADOMESTILO PLAČE OZ. OSNOVA, OD KATERE SO BILI OBRAČUNANI PRISPEVKI ZA STARŠEVSKO VARSTVO

	mesec / leto	ure	datum izplačila plače	plača, nadomestilo plače oz. osnova, od katere so bili obračunani prispevki (v EUR)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
SKUPAJ:				

Tedenska delovna obveznost pred dnevom nastopa starševskega dopusta znaša _____ ur.

ODTEGLJAJI (ustrezno obkrožite):

krajevni samoprispevek sodne ali upravne prepovedi bančna posojila sindikat: _____
(Ime sindikata)

Dokumentacijo o odtegljajih mora delodajalec posredovati na pristojni center za socialno delo skupaj s podatki o zadnji višini mesečne obveznosti in podatkom, do kdaj bo obveznost odtegnil.

Ime in priimek kontaktne osebe delodajalca: _____ Telefon: _____
Faks: _____

S podpisom jamčim za resničnost podatkov.

V _____, dne _____
(Žig in podpis pooblaščen osebe)

Osnova za starševsko nadomestilo je povprečna osnova, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo v skladu z 9. členom ZSDP v zadnjih 12 mesecih pred vložitvijo prve vloge za starševski dopust (41. člen ZSDP).
Osnova za obračun prispevkov za starševsko varstvo je enaka osnovi za plačilo prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (9. člen ZSDP).
Za izračun osnove za posamezno vrsto starševskega nadomestila se ne glede na obračunane prispevke ne štejejo: prejemki za delo, ki ga je delavec opravil zunaj okvirna rednega dela (na primer delo preko polnega delovnega časa, ki presega omejitve, določene z zakonom, sodelovanje v izpitni komisiji, predavanja zunaj redne zaposlitve); prejemki, ki pomenijo povračilo materialnih stroškov (na primer dnevnice, kilometrine, terenski dodatki, dodatek za ločeno življenje, dodatek za prehrano, potni stroški, prevoz na delo); regres za letni dopust; nagrade ob delovnih jubilejih; prejemki v naravi, razen kadar pomenijo sestavni del plače po pogodbi o zaposlitvi in so od njih plačani prispevki; odpravnine, prejemki zaradi upokojitve ali priprave na upokožitev; prejemki v obliki delnic, obveznic in drugih vrednostnih papirjev; drugi prejemki, ki so bili delavcu izplačani poleg plače (2. odstavek 41. člena ZSDP).
Za zaposlene se kot osnova v posameznem mesecu šteje bruto plača, od katere so bili obračunani prispevki. Navesti je treba tudi datum izplačila plače za posamezni mesec.
Primer: Vložitev prve vloge za starševski dopust v mesecu januarju 2008 – vpišejo se osnove, od katerih so bili obračunani prispevki v obdobju od januarja 2007 do decembra 2007. V obrazec se vpiše tudi dejanski datum izplačila plače, ne glede na to, kdaj je bila plača izplačana.
Če v zadnjih 12 mesecih pred vložitvijo prve vloge za starševski dopust plača ali nadomestilo plače ni bila izplačana oziroma niso bili obračunani prispevki za starševsko varstvo, se podatka ne vpiše. Podatek vpiše center za socialno delo, pri čemer za manjkajoč mesec upošteva 55% minimalne plače, ki velja v mesecu vložitve prve vloge za eno od vrst starševskega dopusta za istega otroka.
Če je zavarovanec v tem obdobju prejel nadomestilo plače (bolniško nadomestilo, nadomestilo za nego otroka oziroma družinskega člana, starševsko nadomestilo, nadomestilo za brezposelnost) ali denarno pomoč kot brezposelna oseba, se kot osnova za izračun starševskega nadomestila upošteva višina nadomestila plače ali denarne pomoči, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo.
Če je viagatej v tem obdobju prejel delno plačilo za izgubljeni dohodek ali so se mu plačevali prispevki za socialno varnost zaradi dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva, se kot osnova za izračun starševskega nadomestila upošteva višina delnega plačila za izgubljeni dohodek, od katerega so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo, oziroma osnova, od katere so bili obračunani prispevki za socialno varnost zaradi dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva.

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA:

Študent Tadej Zajec izjavljam, da sem avtor diplomskega dela z naslovom Očetovski dopust. Strinjam se, da je moje diplomsko delo objavljeno na internetnih straneh.

IZJAVA LEKTORICE:

Tatjana Reščič Rihar, univ. dipl. bib. in slovenist izjavljam, da sem diplomsko delo Tadeja Zajca z naslovom Očetovski dopust uskladila s pravili slovenskega jezika.

V Ljubljani, 5. junija 2009